

LUNDS
UNIVERSITET

Orientalism i Pippi Långstrumps och Ture Sventons världar

Viktor Bergwall

Avdelningen för mänskliga rättigheter

Historiska institutionen Kurskod: MRSK30

Termin: vårterminen 2014

Omfång: 14433 ord

Abstract

This essay aims to display how orientalism is incorporating itself through children's literature. By understanding orientalism as a hegemonic discourse, and examining it through a Foucaultian discourse analysis, my main purpose is to discuss whether orientalism gains strength and viability through the works of authors. The results show that the orientalist discourse feeds itself by affecting the authors from outside and confirming itself in the works written by those authors. Direct and subliminal values and representations that decide and confirm an alternate reality through the readers' eyes, as well as through the authors', are found and discussed. The paper also discusses the possibility of the single author to alter the orientalist paradigm. Although this is a possibility it is not likely. The more plausible alternative is that the authors, as a group, have the power to either strengthen or undermine the orientalist discourse as a whole. The single children's literature author can, however, if being widely popular, alter the orientalist discourse *string* that is children's literature and thus provide orientalism with more knowledge and power. In conclusion I provide a short discussion on the subject of reading children's literature from another time as what it is; a historical artifact to help understand the way people viewed other people in the past.

Keywords: Orientalism, childrens literature, barnlitteratur, Edward Said, discourse analysis, diskursanalys, Astrid Lindgren, Åke Holmberg, Pippi Långstrump, Ture Sveton.

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	s. 2.
1.1. Syfte och frågeställning.....	s. 2.
1.2. Material och avgränsningar.....	s. 3.
1.2.1. Källkritik.....	s. 4.
2. Teori och Metod.....	s. 6.
2.1. Orientalism.....	s. 6.
2.1.1. Kritik mot Said.....	s. 10.
2.2. Diskursanalys.....	s. 13.
3. Tidigare forskning.....	s. 17.
4. Analys och diskussion.....	s. 23.
4.1. Analys — Den svenska barnlitteraturen.....	s. 23.
4.1.1. <i>Pippi Långstrump i Söderhavet</i>	s. 23.
4.1.2. <i>Ture Sventon i öknen</i>	s. 28.
4.2. Diskussion — Diskursen orientalism.....	s. 33.
5. Sammanfattning.....	s. 37.
Referenser.....	s. 38.

Om man läser en bok som hävdar att lejon är farliga och sedan möter ett farligt lejon [...] finns det stora möjligheter att man uppmuntras att läsa fler böcker av samma författare och tro på det som står i dem.¹

¹ E. W. Said, *Orientalism*, [Ny utg.], Ordfront, Stockholm, 2000, s. 180.

1. Inledning

För ett tag sedan gick det en het debatt om Hergés böcker om Tintin och hans äventyr och huruvida de skulle få fortsätta ta plats på barn- och ungdomssektioner i bibliotek, om de skulle rensas ut från biblioteken,² eller om de skulle flyttas till en annan avdelning där de skulle läsas som en historisk bok om hur synen på världen såg ut då.³ I blickfånget fanns specifikt *Tintin i Kongo* som förmedlar en kolonialistisk syn på Kongo och Afrika, en bok som bl.a riskerade att förbjudas även i Hergés hemland, Belgien.⁴ Hergé, eller Georges Remi som är hans riktiga namn, är i *Tintin i Kongo* fördomsfull och stigmatiserar i enlighet med den tidsanda inom vilken boken skrevs, något som Hergé själv påpekar då han säger att böckerna är avbilder av den tidens världssyn och som han dessvärre påverkades av.⁵ Den här debatten gjorde mig intresserad av vad som förmedlas till de barn som läser dessa och liknande böcker. Följaktligen vill jag här framföra ett arbete där värderingar och framställningar i svensk barnlitteratur analyseras och diskuteras.

1.1. Syfte och frågeställning

Tanken bakom, och syftet med, den här uppsatsen är att visa hur orientalism som diskurs har gett avtryck i stora delar av den litterära världen genom påstådd sakkunnighet om hur Orienten ser ut. Jag anser att det är viktigt att kritiskt granska litteratur som utger sig för att sprida korrekt information om hur någonting är och fungerar. Ännu viktigare anser jag att litteratur som riktar sig mot barn kritiskt granskas utifrån dessa tankeställningar då de riktar sig mot just *barn*. Vad jag menar är att som förälder vill jag gärna vara med och bestämma vad mina barn lär sig, inte bara inom förskola eller skola utan även utanför denna värld. Därför är det, enligt min mening, av stor vikt att t.ex. veta innebörden av den litteratur som vi läser för våra barn. Vad är det som framgår i barnens böcker och tidningar? Vad lär de sig av eventuella sublima budskap i litteraturen?

² F, Mellgren, "Tintin utrensad från bibliotek", *Svenska Dagbladet*, 25 september 2012, http://www.svd.se/kultur/tintin-utrensad-fran-bibliotek_7526568.svd, (hämtad 5 maj 2014).

³ G, Gunneberg, "Kulturhuset backar om Tintin", *Svenska Dagbladet*, 25 september 2012, http://www.svd.se/kultur/kulturhuset-backar-om-tintin_7527476.svd, (hämtad 5 maj 2014).

⁴ A. Åberg, "Tintin kan förbjudas i hemlandet Belgien", *Dagens Nyheter*, 28 april 2010, <http://www.dn.se/dnbok/tintin-kan-forbjudas-i-hemlandet-belgien/>, (hämtad 5 maj 2014).

⁵ "Tintin in the dock", *The Guardian*, 30 januari 1999, <http://www.theguardian.com/theguardian/1999/jan/30/weekend7.weekend14>, (hämtad 5 maj 2014).

Jag vill inte tala om vad som är bra eller dåligt utan istället granska olika barnböcker utifrån vad de är och från vilken tid de är skrivna, vilket självklart spelar stor roll i hur olika stereotyper framställs. Det som jag däremot vill diskutera med min uppsats är att dessa böcker idag är lätta att få tag på, särskilt på barnavdelningar i bibliotek, vilket medför att stereotyper och värderingar från en annan tid förs över till de barn som läser böckerna idag. Jag kommer att diskutera vikten av att läsa dessa böcker, dock som artefakter av en äldre tid där normer och värderingar såg annorlunda ut snarare än som moderna barnböcker. Detta för att jag anser att barns hjärnor, liksom tvättsvampar suger åt sig vätska, tar till sig värderingar och information om hur världen ser ut och fungerar. De barnböcker som jag ämnar att analysera är alla skrivna under 1900-talets första hälft men går utan svårigheter att få tag på för den som vill då många ges ut på nytt eller, som sagt, går att hitta på bibliotekens barnavdelningar.

Genom att utgå från Edward W. Saids bok om orientalism, en bok som kritiskt analyserar forskare och författares bidrag där grova stereotypiseringar framställs och uppfattningar om Orienten ventileras,⁶ vill jag alltså analysera barnlitteraturförfattarnas uppfattningar om världen som projiceras till deras unga läsare. För att kunna göra en så utförlig analys som möjligt är min frågeställning följande:

- Vad är det som framgår i barnlitteraturen som jag ämnar att studera?
- Hur stärker orientalismen och barnlitteraturförfattarna varandra?
- Hur påverkar de enskilda författarna och deras texter den orientalistiska diskursen?

1.2. Material och avgränsningar

Det är omöjligt för mig att kunna bearbeta all barnlitteratur som finns. Därför blir jag tvungen att avgränsa mig till att enbart ta mig an två böcker som mitt största fokus kommer att ligga på. Böckerna som jag kommer att analysera är *Pippi Långstrump i Söderhavet* av Astrid Lindgren och Åke Holmbergs *Ture Sventon i öknen*. Dessa böcker kommer på intet sätt att få representera hela den samling barnlitteratur som finns tillgänglig. Istället kommer de få stå som enskilda exempel på hur orientalism kan nästla sig in i svenska barnböcker. Utöver dessa två huvudböcker kommer jag även att återge korta exempel ur andra böcker som jag anser bör nämnas i min analys. I mitt sökande efter svensk barnlitteratur har jag valt att avgränsa mig till att enbart söka på Lunds

⁶ Said, 2000, s. 179-181.

biblioteksportal, som listar alla böcker som finns på folkbiblioteken i Lunds kommun,⁷ efter de böcker som jag kan använda mig av. Vidare valde jag att avgränsa mig till de böcker som inte är undanlagda, i t.ex. källarmagasin eller dylikt, men som ändå går att låna. Detta för att mitt syfte är att analysera de böcker som barn av en slump väljer från bokhyllan, något som de inte kan göra med en undanlagd bok. Således hamnade mitt val på *Pippi Långstrump i Söderhavet* och *Ture Sventon i öknen*, vilka båda två går att finna på bl.a. barnavdelningen i Lunds stadsbibliotek. Mitt primärmaterial består således av dessa barnböcker som jag ämnar att analysera då det är dessa böckers författares egna värderingar och världssyn som står i ljuset för min analys. Jag har läst en stor mängd barnlitteratur och anledningen till att mitt val föll på just *Pippi Långstrump i Söderhavet* och *Ture Sventon i öknen* beror dels på att fler böcker skulle innebära en ytligare analys och dels för att dessa två böcker bäst statuerar exempel för vad jag vill förmedla med mitt arbete.

Jag utgår i mitt arbete i stora delar från Edward Saids bok *Orientalism* då den innehåller den tes som är min teoridel. Likaså ägnar jag mycket plats åt Michel Foucault och ett urval av hans avhandlingar vilka hjälper mig att bygga upp min metodologiska del i uppsatsen. Jag har fått lägga band på mig själv vad gäller den tidigare forskningen. Då dess mängd inte får plats i det här arbetet så har jag enbart valt att redogöra för de arbeten som, enligt min åsikt, är mest relevanta för min uppsats. Detta gäller även den kritik som jag tar upp mot Saids idéer kring orientalism — det finns helt enkelt inte plats att redogöra för all kritik. Därför har jag fått avgränsa mig till att enbart ta upp den viktigaste kritiken mot hans arbete. Det är denna övriga litteratur som får stå som sekundärmaterial med vilken jag har verktyg för att kunna analysera det primära materialet i mitt arbete.

1.2.1. Källkritik

Att hålla en källkritisk inställning till materialet är viktigt. Därför har jag valt att presentera kritik som yttras mot Said och hans teori om den orientalistiska diskursen. Detta för att jag ska kunna hålla mig så objektiv till materialet som möjligt. Det ska här nämnas att både *Pippi Långstrump i Söderhavet* och *Ture Sventon i öknen* första gången utgavs 1948 respektive 1949. De har publicerats ett flertal gånger efter det att originalutgåvorna gavs ut vilket innebär att vissa ändringar, p.g.a. modernisering i samhället, kan ha skett. De utgåvor som jag i mitt arbete analyserar gavs ut 2001

⁷ Folkbiblioteken i Lund, <http://biblioteksportalen.lund.se/web/arena/welcome.jsessionid=14DFA01BFBEBFA4F63FB9A2FC07D0448>, (hämtad 12 maj 2014).

respektive 2008. Anledningen till dessa sena årtal är för att jag vill analysera vilka värderingar och föreställningar som fortfarande finns kvar i verken.

Vad gäller den tidigare forskningen har jag till största möjliga mån valt att förhålla mig till den litteratur som är *peer reviewed*, d.v.s. sådan litteratur som är kontrolläst av andra forskare och därmed anses vara tillförlitlig. Detta till trots måste det ändå förstås att var och en av dessa artiklar är skrivna av individer som trots försök till att vara objektiva ändå har sin egen subjektiva hållning till ämnet de skriver om. Vad jag menar är att total objektivitet i stort sett är omöjlig att hålla vilket bör hållas i åtanke när dessa artiklar används. Likaså har jag själv en subjektiv hållning som i vissa fall kan lysa igenom även om jag har som mål att vara så objektiv som möjligt. Samtidigt är det så att det material jag använder har jag valt ut för att det passar mitt arbete. Det här är även en del av den kritik som Said får utstå; att han är väldigt selektiv i sitt arbete om orientalism och att det således visar sig i hans resultat.⁸ Vidare kan även nämnas att de som kritiserar Said också de har sin subjektiva inställning till Suids arbete.

Jag använder mig även av internetkällor i vissa delar i mitt arbete där jag vill visa bl.a. debatten om värderingar och rasism i barnlitteratur, däribland böckerna om Tintin och Pippi Långstrump. Dessa internetkällor är till största delen elektroniska dagstidningar till vilka det bör hållas en källkritisk ställning eftersom det främst är enskilda åsikter som framkommer i dessa tidningsartiklar. Det bör även hållas i åtanke att det i vissa fall är oklart vilka källor dessa artiklar använder sig av. Med detta sagt är det nu dags att presentera Suids teori om den diskurs som han kallar orientalism och sedermera den kritik som lyfts fram mot hans tes.

⁸ D. Varisco, *Reading Orientalism: Said and the unsaid*, University of Washington Press, Seattle, Wash., 2008, s. 225-226.

2. Teori och Metod

2.1. Orientalism

Om man läser en bok som hävdar att lejon är farliga och sedan möter ett farligt lejon (här förenklar jag naturligtvis resonemanget) finns det stora möjligheter att man uppmuntras att läsa fler böcker av samma författare och tro på det som står i dem. Men om lejonboken dessutom instruerar en om hur man uppträder mot ett farligt lejon och instruktionerna fungerar perfekt kommer man inte bara att fästa stor tilltro till författaren, han kommer också att uppmanas att försöka sig på andra former av skrivna framställningar. Det råder ett ganska komplicerat dialektiskt utvecklande av av ömsesidiga förstärkningar där läsarnas erfarenheter från verkligheten bestäms av vad de har läst och det i sin tur påverkar författarna att ta upp ämnen som i förväg har definierats genom läsarnas erfarenheter. En bok om hur man uppträder mot ett farligt lejon kan alltså leda till att en hel rad böcker skrivs om sådana ämnen som lejons farlighet, farlighetens ursprung och så vidare. Samtidigt är det också så att när texten mer ingående behandlar sitt ämne - nu är det inte längre fråga om lejon utan om deras farlighet - kommer vi på grund av rekommendationerna om hur man uppträder mot ett farligt lejon att tycka att dess farlighet *ökar*; varigenom det tvingas att bli farligt eftersom det är sådant det är och det egentligen är det enda vi känner till om det.⁹

Citatet ovan beskriver, på ett väldigt enkelt sätt, hur orientalism fungerar. Författare och forskare utforskar det som de redan tror sig ha vetenskap inom, de söker alltså att bekräfta det som egentligen, enligt dem, är vedertaget. Utöver denna förekomst av bekräftelse söker dessa forskare och författare att utforska ett område som är okänt, hotfullt och svårtillgängligt för att skapa nya identiteter och föreställningar kring något som inte är likadant som i Västerlandet. Edward W. Said argumenterar för att människors erfarenheter formas av den litteratur som de har läst angående det område, både geografiskt och akademiskt, inom vilket de befinner sig för att ha någonting att luta sig tillbaka på då de känner sig osäkra, tydliga exempel kan här vara reseböcker och guideböcker. De böcker som skrivs och används till ändamål såsom de ovan nämnda får större auktoritet än själva verkligheten som de beskriver.¹⁰

Orientalister, d.v.s. de ovan nämnda forskare och författare som bidrar till framställningar av Orienten, förser alltså Västerlandet med framställningar och föreställningar. Dessa framställningar och föreställningar präglas starkt av författarens egen ståndpunkt och illustrerar därmed dennes uppfattningar kring Orienten. Den orientalistiska diskursen fylls dessutom på med det som den saknar vid just det tillfället, d.v.s. orientalisterna strävar snarare åt att förstärka den orientalistiska

⁹ Said, 2000, s. 180.

¹⁰ Ibid., s. 179-181.

diskursen än att i någon form underminera den. Den empiriska kunskapens roll får därför ta stryk till förmån för forskningsområdets och den orientalistiska diskursiva kunskapens blomstrande.¹¹

Att förstå och undersöka orientalism som en diskurs är nödvändigt för att överhuvudtaget kunna förstå begreppet och dess innebörd.¹² Diskurs definieras i det här fallet i Michel Foucaults anda, d.v.s. som syften och framställningar vilka styr hur någonting bör förstås. Foucault anser att det är omöjligt att enbart förstå och analysera diskurser i form av språk och tal eftersom det är *mer* utöver detta som formar en diskurs.¹³ Han menar istället att "[d]et är detta 'mera' som måste tas fram och beskrivas."¹⁴ Det är alltså detta "mera" som även Said vill att vi ska fokusera på när vi ska förstå och analysera orientalism som en diskurs, d.v.s. det bakomliggande som har gjort den så auktoritativ att den både kunde styra och producera Orienten inom så många olika grenar, däribland politiskt, sociologiskt, ideologiskt och vetenskapligt. Orientalismen har påverkat, och format, Orienten till en så stor del att det som ämne inte fanns utrymme för fritt tänkande och handlande.¹⁵ För att återgå till det inledande citatet om det farliga lejonet kan det sägas att en sådan text, d.v.s. handboken som förklarar hur man för sig med ett farligt lejon, är en text som utger sig för att vara sakkunnig. En sådan text kan få mer tyngd och prestige genom akademier och institutioner och på så sätt skapa mer än bara den kunskap som den förmedlar; den skapar också en verklighet av det som förmedlas genom den sakkunniga texten. Med tiden blir denna kunskap och skapade verklighet en tradition, d.v.s. en diskurs. Genom den materiella närvaron och betydelsen (kunskapens pålitlighet) av diskursen produceras fler texter av andra författare eller forskare utifrån denna. Den ursprungliga texten accepteras nu som vedertagen fakta.¹⁶ Genom att bl.a. undervisa om, beskriva och kolonialisera Orienten kunde orientalisterna således hantera den.¹⁷ Said argumenterar sedan vidare för att "detta nätverk av intressen"¹⁸ hela tiden ligger i bakgrunden då forskare har fått för sig att forska kring det producerade Orienten allt sedan slutet av sjuttonhundratalet fram tills då Said gav

¹¹ Ibid., s. 409-410.

¹² Ibid., s. 66.

¹³ M. Foucault, *Vetandets arkeologi*, [Ny utg.], Arkiv, Lund, 2002, s. 31, 67.

¹⁴ Ibid., s. 67.

¹⁵ Said, 2000, s. 66-67.

¹⁶ Ibid., s. 181.

¹⁷ Ibid., s. 66-67.

¹⁸ Ibid., s. 66.

ut sin bok om fenomenet orientalism (1978). Vad han menar är m.a.o. att den orientalistiska diskursen föder sig själv och blir större och starkare.¹⁹

Förhållandet mellan kunskap och makt är en väsentlig del i orientalism då kunskap ger makt och för att kunna öka makten krävs det även att förvärvandet av kunskap ökar. Det är alltså kunskapen om orientaler som underordnade raser som gör det möjligt att på ett relativt lätt och lönsamt sätt hantera dem och utöva makt över dem. Det orientalistiska landet har ”vi” (Västerlandet) myndighet över och kan således vägra ”det” självständighet då ”vi” har kunskapen om ”det” och dess invånare. Denna orientalistiska kunskap om Orienten och orientalerna *är* för orientalisterna Orientens verklighet.²⁰ Den orientalistiska kunskapen användes således av de koloniserande makterna för att rättfärdiga deras kolonisering.²¹ Said påpekar att förhållandet mellan akademisk kunskap om Orienten och europeisk kolonialism är starkt och att orientalism är diskursen genom vilken detta förhållande är möjligt.²²

Orientalisten gör stora distinktioner mellan ”oss” och ”dem” och det framgår tydligt att orientalen (personen från Orienten) inte når upp till den västerländska standarden. Istället beskrivs orientalen som västerlänningens motsats och porträtteras som än mer orientalistisk samtidigt som västerlänningen blir mer västerländsk i de orientalistiska texterna, d.v.s. västerlänningen är den allvetande gode mästaren som har tagit på sig uppgiften att göra civiliserade människor av de illasinnade och okunniga orientalerna. Denna polarisering uppkommer p.g.a. av den intensiva kategorisering av vad (eller vilka) som är orientalistiskt eller västerländskt, alltså ett grundproblem som, enligt Said, ger Västerlandet en maktposition som tas för givet bland orientalisterna.²³ Förhållandet mellan Västerlandet och Orienten är uppdelat i flera grader av hegemoni, d.v.s. västerländskt kulturellt ledarskap gentemot Orienten. Said lägger betoning på att det är följden av denna hegemoni i aktivt tillstånd som stärker och ger uthållighet till orientalismen.²⁴ Således är polariseringen och alla steg som har lett upp till den medvetna mål och handlingar för att cementera Orienten som den svagare. Saida's åsikt är sedermera att ”orientalismen i grunden är en politisk

¹⁹ Ibid., s. 65-66.

²⁰ Ibid., s. 103, 108.

²¹ E. Said, ”Orientalism, An Afterword”, *Raritan*, Vol. 14, Nr. 4, 1995.

²² Said, 2000, s. 64-65.

²³ Ibid., s. 119-122, 153.

²⁴ Ibid., s. 69-71.

doktrin som tillämpades på Orienten därför att Orienten var svagare än Västerlandet; den satte likhetstecken mellan Orientens olikhet och dess svaghet.”²⁵

Orientalismen stödde inte bara de allmänna kulturella yttringarna som flödade inom den västerländska sfären, t.ex. rasistiska, imperialistiska och etnocentriska yttringar, utan förstärktes dessutom av dem vilket i sin tur ytterligare cementerade skillnaden mellan ”öst” och ”väst”.²⁶ Invånarna i Orienten ansågs inte kunna tala för sig själva vilket innebar att orientalisterna fick tala för dem, detta är en av förutsättningarna inom orientalismen; utanförskapet. Genom poesi och forskning målade orientalister upp den bild av Orienten som de ville att Västerlandet skulle se.²⁷ Stort fokus låg därmed på att betona och forska kring orientalens bristande förnuft och förmåga att vara som västerlänningen — mycket av fokuset ligger här på religion och Islams ”olikhet” från andra religioner samt orientalens bristande känsla för vad som är ”rätt” och ”fel”.²⁸

Med alla dessa bidrag genom historien hävdar Said att, den i grunden påhittade, Orienten genom all forskning och skönlitteratur med fokus på Österlandet har Orienten gått från ett påhittat subjekt till att bli en verklighet för alla de som dras till den och vill veta mer om den.²⁹ Det exotiska som inte finns i Västerlandet finns m.a.o. i Orienten då detta är motpolen till Occidenten (Västerlandet) och det kan vara något som folk i Västerlandet önskar fly till likväl som fly ifrån.³⁰ Orientalismen grodde sig stark i Västerlandet och genom dess forskare — så pass stark att analyser och tankar kring det ”arabiska psyket” även går att finna i själva Orienten. Det är det här som är ett av de största hoten som orientalismen medför; den påhittade verkligheten av vad Orienten och dess invånare är och hur de uppför sig projiceras på själva Orienten, och dess befolkning tar sig an identiteten som är given dem utifrån, av de som ”vet”.³¹

Det som jag ämnar att studera i mitt arbete är hur denna ”verklighet” går att återfinna även i den svenska barnlitteraturen och, genom att analysera det ”mera”, ta reda på hur olika kulturer framställs och vilka värderingar de olika författarna förmedlar till sin unga publik. Men innan jag börjar att analysera den svenska barnlitteraturen utifrån Suids tankar och föreställningar kring vad

²⁵ Ibid., s. 321.

²⁶ Ibid., s. 320-321.

²⁷ Ibid., s. 88.

²⁸ Ibid., s. 414.

²⁹ Ibid., s. 68.

³⁰ Ibid., s. 210.

³¹ Ibid., s. 473.

som är orientalism anser jag att det är av stor vikt att även lägga fram den kritik som har riktats mot dessa idéer.

2.1.1. Kritik mot Said

Said anklagas för att vara väldigt selektiv i sitt val av material och att de texter som han har valt ut är tagna ur sitt sammanhang för att på så sätt passa hans resonemang. Kritiker menar att Suids resonemang således undermineras av hans starka vilja att nå resultat. Då han snävar in sig på vissa författare och forskare undviker han, enligt kritikerna, avsiktligt att behandla de många böcker och texter som inte stödjer hans tes. Daniel M. Varisco antyder att det endast är en minoritet av böcker och texter som ger stöd åt Suids resonemang, det är denna minoritet som Said intensivt analyserar. Varisco menar även att Said visar ett slags tunnelseende och bara fokuserar på textstycken som han kan använda sig av, på så vis tas de ur sin kontext och läsaren blir vilseledd av en ihopvävd diskurs som Said kallar orientalism.³² Som exempel nämner Varisco att Said i *Orientalism* tar lösryckta meningar ur Benjamin Disraelis roman *Tancred* och analyserar dessa. En mening som Said bearbetar menar att ”araber bara är beridna judar och alla i själ och hjärta är orientaler”³³, vilket Varisco påpekar inte är Disraelis egen åsikt utan en karaktär i *Tancred* som uppenbarligen är antisemitisk. Istället menar Varisco att detta tydligt framgår om texten läses i sin helhet och understryker samtidigt att Disraelis föräldrar konverterat från judendom och att Disraeli själv hade uttryckt sitt stöd för ett judiskt hemland i Palestina. Varisco ifrågasätter således Suids utförande och intention då han, Said, framställer *Tancred* som antisemitisk och innehållandes mängder med orientalistiska stereotypiseringar. Suids tendenser att enbart fokusera på författarens texter för således med sig att han nonchalerar författarnas egna komplexa liv och dessa inte tar del av hans analys, något som eventuellt skulle kunna ändra hans resultat vilket exemplet med Disraeli visar.³⁴

Annan kritik som lyfts fram mot Said är att han, genom sitt arbete i *Orientalism*, gör sig skyldig till motsatsen, d.v.s. occidentalism. Robert Irwin anser att Said gör grova stereotypiseringar och förtalar orientalister genom att dra alla över en kam. Irwin menar istället att långt ifrån alla orientalister söker skapa stereotyper av Orienten för att få makt över den. Han ifrågasätter även Suids tes huruvida någon äkta Orient existerar och syftar på att om Orienten inte existerade skulle

³² Varisco, 2008, s. 225-226, 230-231.

³³ Said, 2000, s. 191.

³⁴ Varisco, 2008, s. 214-216, 222.

det vara svårt att felaktigt framställa den.³⁵ Varisco och Irfan Khawaja stödjer Irwins resonemang och betonar att Said själv konstruerar en missvisande framställning av orientalism. Said representerar alltså orientalism på det sätt som han menar att orientalister representerar Orienten.³⁶ Suids generalisering vad gäller den västerländska attityden gentemot Orienten sträcker sig över hela Västerlandet, d.v.s. han verkar enligt dessa kritiker tro att hela den västerländska sfären har samma attityd gentemot Österlandet och att han därför tror sig ha fritt fram att generalisera i sitt arbete vad gäller tid, kultur, politiska intressen, språk och religion.³⁷

Irwin anser vidare att Said glömmet bort att bearbeta film och television när hans analys når tv-åldern. Istället för att lägga en del av sitt fokus på den populärkultur som i stora delar styr hur världen framställs så envisas Said med att i största delen fokusera på det skrivna. Enbart i ett fåtal meningar kan vi hitta referenser till film och television och de som finns är för generaliserade för att tas som sanning för alla filmer.³⁸ Bl.a. skriver Said:

På film och television förknippas araben antingen med liderlighet eller med en blodtörstig ohederlighet. Han framträder som sexgalen och degenererad. Visserligen är han förmögen att genomföra listigt uttänkta och lömska intriger men i grunden är han sadistisk, svekfull och lågtstående. Den arabiske ledaren (för marodörer, pirater eller ”infödda” upprorsmän) ses ofta morra åt den infångade västerländske hjälten och den blonda flickan (som båda är genomsunda): ”Mina män ska döda er, men — först vill de roa sig en smula.” Han flinar medan han talar. [...] I nyhetsinslag och på fotografier i tidningar förekommer araben alltid i stort antal. Ingen individualitet, inga personliga egenskaper och ingen personlig bakgrund. De flesta av bilderna föreställer uppretade folkmassor [...]. Bakom alla dessa bilder döljer sig hotet om *jihad*. Slutsats: en skräck för att muslimerna (eller araberna) tänker erövra världen.³⁹

Said kritik för det här konstaterandet då han utelämnar information som motsäger hans tes. Irwin betonar att det är långt ifrån alla filmer som framställer araber på ett sådant negativt vis. Som exempel använder han filmer som riktar sig mot barn. Dessa filmer, menar Irwin, är oskyldiga

³⁵ R. Irwin, *For Lust of Knowing: The Orientalists and their Enemies*, Penguin Books Ltd, London, 2007, s. 190-191.

³⁶ Varisco, 2008, s. 252.

³⁷ I. Khawaja, ”Essentialism, Consistency and Islam: A Critique of Edward Said’s *Orientalism*”, *Israel Affairs*, Vol. 13, Nr. 4, 2007, s. 695.

³⁸ R. Iriwin, ”*A thousand and One Nights at the Movies*”, *Middle Eastern Studies*, Vol. 7, Nr. 2, 2004, s. 223.

³⁹ Said, 2000, s. 427.

framställningar som ska tala till barnens fantasi. Orienten framställs i dessa filmer som en oskyldig plats där karaktärerna överlag är kärleksfulla och snälla.⁴⁰

Said får också kritik för att han behandlar alla texter som om de vore av samma skrot och korn. Varisco påpekar att många av de texter som Said analyserar och benämner orientalistisk litteratur inte alls har fått stort genomslag i forskarvärlden. Istället behandlar Said en text som inte har fått erkännande som en text som faktiskt har fått det. Likaså får Said kritik för att han, trots mängder med författare och texter i sin bok ändå, fokuserar starkt på ett fåtal av dessa, d.v.s. de som ger honom ved till elden.⁴¹ Man kan här tyda att kritiker anklagar Said för att skapa ett skuggindex, d.v.s. att han nämner många författare och texter för att kunna fylla ut sin referenslista för att sedan inte ge dem något större utrymme i sin analys.

Huruvida orientalism bör ses som en hegemonisk diskurs ifrågasätts av Varisco då han istället menar att det snarare kan ses som en ideologi. Dessutom anser han att Said själv inte verkar göra någon skillnad på dessa begrepp eftersom han, trots att han avfärdat begreppet ideologi som för begränsande, ändå skriver att det är ”system av ideologiska föreställningar som jag har kallat orientalismen”⁴² och att ”vi inte kan undkomma det faktum att även om vi bortser från orientalisternas uppdelning mellan ’dem’ och ’oss’ så påverkas dagens forskning av en rad inflytelserika politiska och i sista hand ideologiska realiteter.”⁴³ Dessa påståenden får Varisco att ställa frågan att om ändå andra politiska fördomar är ideologiska varför då inte orientalism är en ideologi. Vidare påpekar han att de som läser *Orientalism*, trots Suids åsikt att förstå orientalism som en diskurs, ändå läser den som en bok om en ideologi.⁴⁴

Slutligen vill jag här uppmärksamma en sista kritik mot Said där det betonas att alla länder som bedrev orientalism inte ägnade sig åt kolonialistiska erövringar och att länder såsom Portugal som väldigt aktivt koloniserade Amerika däremot inte bedrev orientalism. Varisco menar här att Suids idé om förhållandet mellan europeisk kolonialism och orientalistisk kunskap inte är så tydlig som Said vill påstå. Följaktligen kritiserar han Suids tes genom att ifrågasätta vikten av orientalistiskt vetande för kolonisering: ”If Said is right about the Anglo-French attitude to the Orient, how had

⁴⁰ Irwin, 2004, s. 223, 229-230.

⁴¹ Varisco, 2008, s.110-111.

⁴² Said, 2000, s. 472.

⁴³ Ibid., s. 479.

⁴⁴ Varisco, 2008, s. 259-260.

England, Spain, Portugal, and France colonized the New World without requisite novels as an aid to conquest?"⁴⁵

Jag kommer i min analys som sagt att utgå från Saids koncept, men jag kommer att ha dessa kritiska åsikter i åtanke när analysen görs. Jag anser, trots vissa brister, att Saids syn på orientalism är av stor vikt som teori och att hans idéer är värdefulla för mitt syfte med denna uppsats.

2.2. Diskursanalys

Jag har i mitt arbete valt att använda mig av en Foucaultinspirerad diskursanalys där, enligt Foucault, den stora utmaningen ligger i att kunna orientera sig själv till en uppfattning om själva makten, d.v.s. den strategiska modellen där målet ligger i fokus, snarare än de förinställda föreställningarna om privilegier såsom lagar och förbud som främjar olika avsikter och mål som skapar taktiska effekter vilka i sin tur skapar makt och dominans, däribland den lagbaserade modellen. Vad Foucault menar är att man ska se bakom dessa lagar och istället se till de strategiska målen och vilka nödvändiga verktyg som krävs och används för att nå dit. Vidare påpekar han att den strategiska modellen är den som hela tiden har verkat i bakgrunden och är essentiell för det västerländska samhällets uppbyggande av politisk makt.⁴⁶ Det som fokus ska ligga på är alltså själva produkten och *hur* den har tagit form. I det här arbetets fall så innebär det att produkten är själva orientalismen och de förutfattade meningar som författarna till den svenska barnlitteraturen för över till läsarna (medvetet eller omedvetet låter jag vara osagt). Det som jag vill ta reda på är således *hur* författarna förmedlar dessa paradigmer och vilka verktyg de använder, t.ex. ord och metaforer.

För Foucault, liksom för Said, är förhållandet mellan kunskap och makt en aspekt att lägga stor vikt vid. Han belyser att makt inte är något som man besitter utan snarare något som man utövar, d.v.s. det är inte en egenskap, det är en strategi som genom manövrer, taktiska grepp och mekanismer resulterar i makt. När sådan makt utövas alstras även kunskap — makten producerar vetande. Foucault menar således att makt och kunskap står i direkt relation till varandra och att man inte bör analysera det ena utan att ta i beaktande det andra. Sambandet mellan makt och vetande bör inte analyseras utifrån ett visst kunskapsfält, istället menar Foucault att ett sådant kunskapsfält bör analyseras som ett resultat av förhållandet mellan makt och kunskap samt dess historiska

⁴⁵ Ibid., s. 203.

⁴⁶ M. Foucault, *The History of Sexuality. Vol. 1: An Introduction*, Random House, Inc., New York, 1990, s. 102.

förvandlingar.⁴⁷ I Foucaultinspirerade diskursanalyser ligger m.a.o. stort fokus kring hur kunskap används i samband med makt. Den makt vi pratar om här är en *disciplinär makt* som kan leda, träna och lära de personer över vilka makten utövas, d.v.s. genom positiva medel forma personer. Makt kan även utövas genom negativa medel där istället bestraffningar och restriktioner formar de underordnade personerna.⁴⁸ I mitt arbete är det den makt som utövar de positiva medlen som är den intressantare av de två då jag tolkar det som att orientalism genom dessa positiva medel formar orientalisterna och på så sätt växer sig starkare.

En viktig regel att förhålla sig till när en diskursanalys görs är således den om *olika makttillstånd*, d.v.s. lokala maktcentrum och globala maktcentrum, där förhållandet mellan dessa är komplicerade men samtidigt ömsesidigt stärkande, makt kommer m.a.o. inte bara uppifrån utan även underifrån. Som exempel kan här nämnas att en orientalist inte är en representant för hela orientalismen. Inte heller är orientalism en projektion av en orientalist. Däremot används orientalisterna för att stödja och stärka diskursen genom att bidra till den och vice versa.⁴⁹ De har makt att påverka varandra men inte för att tala för den andre. Varför detta är viktigt att ha i åtanke är det faktum att de olika barnlitteraturförfattarna i min studie inte representerar alla författare eller den ideologi de stödjer men har makten att påverka paradigmen genom att nå ut till sina läsare och på så sätt sprida informationen.

En annan regel att ta i beaktande handlar om *kontinuerliga variationer* där betoning läggs på att inte fokusera på makthavaren och de underordnade, utan istället koncentrera sig på de mönster av förändringar som förhållandet mellan makt och kunskap skapar. Förhållandet mellan makt och kunskap är m.a.o. inte ett statiskt förhållande, det är ett ständigt rörligt sådant som ger avtryck.⁵⁰ Likaså är orientalism i ständig rörelse vilket Said visar genom tidsspännet i sin bok *Orientalism* där han går från 1300-talet till 1970-talet och redogör för utvecklingen av denna diskurs genom århundraden. Då det ständigt kom nya bidrag till orientalismen så har den därför kontinuerligt formats med tiden.⁵¹ Det är alltså påverkan och resultatet av författarnas verk som genom denna regel bör tas i beaktande under analysens gång.

⁴⁷ M. Foucault, *Övervakning och Straff: Fängelsets födelse*, Arkiv, Lund, 1987, s. 36-38.

⁴⁸ G. Bergström — K. Boréus, *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, 3., [utök.] uppl., Studentlitteratur, Lund, 2012, s. 383.

⁴⁹ Foucault, 1990, s. 93-94, 99-100.

⁵⁰ Ibid., s. 99.

⁵¹ Said, 2000, s. 65-66.

Andra riktlinjer som Foucault belyser som viktiga metodprinciper går att finna i *omkastningsprincipen, diskontinuitetsprincipen, specificitetsprincipen, och exterioritetsregeln*.⁵² Just exterioritetsprincipen är nyttig att komma ihåg då denna trycker på att man inte bör lämna diskursen för att försöka finna en dold tanke eller betydelse i dess inre kärna. Forskare bör istället utgå från diskursen, dess regelbundenheter och utseende, och därifrån orientera sig mot de externa möjligheter för diskursens existens för att ytterligare kunna söka sig mot och analysera det som ger upphov till dess slumpmässiga serier av händelser och vad som avgör diskursens gränser. Foucault anser att istället för att fokusera på betydelse, originalitet, enhet och skapelse, som har varit knytpunkterna inom den traditionella idéhistorien, bör man alltså se till deras motsatser: möjlighetsvillkor, regelbundenhet, serie och händelse. Detta för att kunna analysera det faktiska arbetet och inte traditionell tematik.⁵³ Jag ämnar därmed i min analys att utgå från orientalismen (diskursen) och dess forskare, författare och litteratur (de externa möjligheterna för existens) för att kunna analysera vad (upphovet till slumpmässiga serier av händelser) som framgår i litteraturen och bestämmer orientalismens gränser och innehåll.

Dock innan analysen har kommit till exterioritetsregeln bör forskare, i enlighet med omkastningsprincipen, se till den negativa aktiviteten som uppstår när diskurser delas upp och gallras.⁵⁴ Med gallring syftar Foucault på att det finns stora mängder med diskurser runt omkring oss som blir ohörda och effektlösa då de sprids anonymt till skillnad från de diskurser som accepteras och analyseras då de har tillskrivits en författare. Författare i den här bemärkelsen innebär inte en fysisk person vilken har uttalat sig eller skrivit en text, utan snarare "[...] som *princip* [min kursivering] för gruppering av diskurser, som deras betydelsers enhetliga ursprung och som fokus för deras koherens."⁵⁵ Foucault menar att sådan gallring och uppdelning av diskurser bör göras när man tror sig ha funnit källan till en diskurs, d.v.s. principerna bakom dess blomstrande och fortgående, t.ex. viljan till sanning eller, som nämnts ovan, författaren. När dessa gallringsprinciper har upptäckts och uppfattas som icke fundamentala och skapande instanser går analysen vidare till de följande metodprinciperna.⁵⁶

⁵² M. Foucault, *Diskursens ordning: installationsföreläsning vid Collège de France den 2 december 1970*, B. Östlings bokförl. Symposion, Stockholm, 1993, s. 36-37

⁵³ *Ibid.*, s. 38-40.

⁵⁴ *Ibid.*, s. 36.

⁵⁵ *Ibid.*, s. 19-20.

⁵⁶ *Ibid.*, s. 36-37.

De utgallrade diskurserna bör förstås och behandlas som, från varandra, separata praktiker som visserligen korsar och närmar sig varandra men som dock oftast utesluter varandra. Denna diskontinuitetsprincip innebär m.a.o. att trots att det finns gallringssystem så ska det inte tros att det finns en stor, obegränsad och kontinuerlig men tyst diskurs bortom dessa system som till varje pris måste lyftas fram och bli hörd. Enligt specificitetsprincipen måste vi inse att en viss diskurs inte kan förstås genom ett system av tidigare betydelser. Inte heller ska vi inbilla oss att diskurser är öppna böcker som bara är att läsa; det finns ingen prediskursiv försyn som leder oss på rätt spår för att kunna läsa dem som sådana. De separata diskurserna bör istället förstås som praktiker vilka vi *utövar mot* eller *påtvingar* olika ting, d.v.s. som verktyg. På så sätt identifierar de olika diskurshändelserna principen om sin regelbundenhet vilket för oss till analysens fjärde del som jag har redogjort för ovan: exterioritetsregeln.⁵⁷

Det bör i det här avsnittet nämnas att fokuset på de diskursiva formationer som finns gemensamt mellan olika texter, d.v.s. de mönster som går att finna i förhållandet mellan kunskap och makt, skapar ett generellt problem för diskursanalyser. Vid ett sådant fokus uppstår frågan om vilken ställning den enskilda texten har.⁵⁸ Said ifrågasätter även han ett sådant fokus då han skriver att han anser att enskilda skribenter kan ha en påverkan som är avgörande på den i övrigt anonyma samlingen texter som tillsammans utgör en diskursiv gruppering. Han betonar dock att det kanske bara är genom orientalismen, där Said själv bevisar enskilda texters tyngd, som det går att finna empiriska exempel på att Foucaults synsätt vad gäller den enskilda författare och texten, d.v.s. att de inte betyder så mycket för det stora hela, inte stämmer.⁵⁹ Således kommer också jag utgå från att enskilda författare till viss mån kan ha avgörande inflytande inom det kunskapsfält som de behandlar.

⁵⁷ Ibid., s. 37.

⁵⁸ I. Neumann, *Mening, materialitet, makt: En introduktion till diskursanalys*, Studentlitteratur, Lund, 2003, s. 84.

⁵⁹ Said, 2000, s. 92.

3. Tidigare forskning

Tidigare forskning kring orientalism i svensk barnlitteratur är det ont om. Däremot finns det, utöver Saids egen avhandling om fenomenet orientalism, ett relativt stort urval av forskning kring orientalism i utländsk barnlitteratur, orientalism i svensk litteratur och orientalism i allmänhet. Den forskning som jag här kommer att redogöra för är dock kopplad till barnlitteratur, både utländsk och svensk, och jag kommer regelbundet i min analys att återkomma till dessa tankar kring orientalism då jag anser att de är relevanta arbeten för min uppsats och därmed värda att diskutera i samband med mitt eget arbete. Jag vill här även visa att Saids idé om orientalism går att tillämpa i många olika riktningar.

Svartmuskiga bandittyper är en stereotyp som analyseras i Christian Catomeris text om hur denne svartmuskiga typ gör entré i Elsa Beskows idylliska småstad där de kända tanterna som klär sig i grönt, brunt respektive gredelint bor.⁶⁰ Att vara svartmuskig definieras enligt Nationalencyklopedins svenska ordbok att man ”är mörk i hyn, skägget (eller skäggbotten) och håret [...]: *en ~ karl med främmande brytning*”⁶¹. Den svartmuskige personen i Elsa Beskows saga sprider osäkerhet och rädsla i.o.m. sina lömska upptåg där han bl.a stjälar tanternas lilla hund. Catomeris lyfter fram betydelsen av Elsa Beskows barnböcker och illustrationer för flera generationer av svenska barn som om och om igen lånade hennes böcker, framförallt *Tant Grön*, *Tant Brun* och *Tant Gredelin*. För att göra den idylliska tillvaron i boken krävs det någonting spännande i berättelsen, och som Catomeris påpekar, ”vad duger väl bättre en ett hot?”⁶²

Det hot som alltså dyker upp är en främmande människa som till synes inte är av svensk härkomst och som kommer med ondskefulla uppsåt. För att läsaren ska dra slutsatsen att den främmande personen förmodligen kommer från utlandet så beskrivs han med kroknäsa, svart hår och skägg. Denna beskrivning ska uppenbarligen representera motsatsen till den ideala svensken som är genomgående god och som står högre i den då rådande rashierarkin.⁶³ Catomeris belyser att under den samtida verkliga världssituationen, d.v.s. mellankrigstiden, var de starka rasvärderingarna djupt rotade i det svenska samhället och barn varnades för att närma sig bl.a. romer då dessa, utöver sina utmärkande drag såsom tjuvaktighet och lömskhet, ansågs besitta magiska krafter för att

⁶⁰ C. Catomeris, ”Svartmuskiga bandittyper’ — svenskarna och det mörka håret” i Moa Matthis (red.), *Orientalism på svenska*, Ordfront, Stockholm, 2005, s. 20-21.

⁶¹ *Svartmuskig*, Nationalencyklopedin, <http://www.ne.se/sve/svartmuskig>, (hämtad 3 maj 2014).

⁶² Catomeris, 2005, s. 20-21.

⁶³ *Ibid.*, s. 21, 26.

överföra sjukdomar till både människor och djur. Denna rädsla är alltså något som bekräftas i *Tant Grön, Tant Brun och Tant Gredelin*.⁶⁴

Även efter andra världskrigets slut har dessa stereotyper och värderingar om den ”andre” ett kraftfullt inflytande i det svenska samhället. Som exempel lyfter Catomeris fram kravallerna i Jönköping 1948 där ”tattarna” utgör ett hot som invånarna i staden vill ha bort och därför sätter skräck i dem genom att attackera dem beväpnade med bl.a. järnrör och plastslangar fyllda med sten. Pressen var minst sagt färgade i sina rapporter av kravallerna då det på ledarsidorna kunde stå att de svartmuskiga ”tattarna” alltid hade varit ett besvärligt problem i Jönköping och därför hade sig själva att skylla.⁶⁵ Catomeris belyser att dessa kravaller var en reaktion efter ett halvt sekel av bl.a. uttalanden från politiker och myndigheter och journalistiska brottsrubriker där laddade värderingar och föreställningar om den andre framkommer. Det starka gemenskaps- och homogenitetsidealet är i närmast en avbildning av Elsa Beskows idylliska värld, och med kopplingar till den samtida rasideologin utgör dessa ideal grunden för det moderna svenska nationsbygget.⁶⁶

I en analys huruvida orientalism går att finna i Tintins värld går Paul Mountfort djupt in i Hergés böcker om den blonde journalisten och äventyraren Tintin. Han ägnar särskilt mycket tid åt att studera *Blå Lotus* där han redogör för, och analyserar, hur Kina och Japan framställs. Bl.a. finner han att Kina och dess befolkning beskrivs på ett sätt som är tänkt för att européer ska känna någon sorts tillhörighet till den kinesiska befolkningen. Till skillnad från bl.a. *Tintin i Sovjet* avbildas de till att nästan likna européer, i varje fall vad gäller de kinesiska människorna i berättelsen. Om sättet Hergé beskriver och framställer kineser kan benämnas humanisering får framställningen av japanerna i berättelsen stå för motsatsen, d.v.s. avhumanisering. De kinesiska personerna i *Blå lotus* avbildas med mindre sneda och smala ögon än vad de har i tidigare Tintin-böcker vilket, enligt Mountfort, kan tolkas som ett tillvägagångssätt för att göra dem mer neutrala i västerländska ögon. De japanska personerna däremot, avtecknas med avlånga och sneda ögon vilka nästan ser stängda ut. Likadant ser det ut vad gäller andra asiatiska särdrag som i japanernas fall överdrivs till att nästan bli karikatyrer och i kinesernas fall istället nästan försvinner helt.⁶⁷

I *Tintin i Kongo* finner Mountfort att Tintin kommer till Kongo som den allvetande och rättvise västerlänningen som lär afrikaner hur de bör uppträda. Ett exempel som Mountfort tar upp

⁶⁴ Ibid., s. 32.

⁶⁵ Ibid., s. 42-43.

⁶⁶ Ibid., s. 43-44.

⁶⁷ P. Mountfort, ”Yellow skin, black hair ... Careful, Tintin!': Hergé and Orientalism”, *Australasian Journal of Popular Culture*, Vol. 1, Nr. 1, 2012, s. 40-41.

är när två afrikaner bråkar om vem som ska få en hatt som båda vill ha, Tintin skär hatten i två delar och ger de två afrikanerna en varsin del varpå de,⁶⁸ i den engelska översättningen, säger: ”White master very fair...! Him give half hat to each one! Him very good white.”⁶⁹ De två afrikanska männen är avbildade med överdrivet stora läppar och stora vita ögon som står i stark kontrast med deras svarta hud. Utöver de grova stereotypiseringarna utläser Mountfort även ett ansvar som hänger över Tintins axlar, det ansvar som Rudyard Kipling benämner ”den vita mannens börda”, d.v.s. göra civiliserade människor av de ignoranta vildingarna.⁷⁰

Som jag har nämnt tidigare trycker Said på att Orienten är ett påhittat ting, ett ting som är konstruerat av Västerlandet för att kunna utöva makt över Österlandet. Mountfort hörsammar denna idé och bygger vidare på den. Han menar att det påhittade konceptet som orientalisterna kallar Orienten och orientaler går att finna även i Europa. Mountfort påpekar att Hergé, oavsett om det är hans vilja eller inte, orientaliserar Europas inhemska ”andra” genom att konstruera fiktiva områden där han kan bestämma hur folk beter sig och hur de kontrasterar den övriga europeiska befolkningen. Vad Mountfort syftar på är den imaginära staten Syldavia vilken kan tas för att vara en stat i Balkanområdet. Genom att skapa en sådan fiktiv stat som får representera ett verkligt område skapas även ett orientalistiskt utanförskap inom Europa där det verkliga områdets invånare blir de ”andra” till kontrast mot det övriga europeiska ”oss”.⁷¹

I enlighet med Catomeris betoning av hur stor påverkan Elsa Beskows böcker hade på flera generationer av barn anser Mountfort att den analys han har gjort och liknande analyser av Tintins värld är kritiska och nödvändiga. Tintinböckerna har varit, är och kommer att vara en fast del av barns läsutveckling tillika böcker att läsa för nöjes skull.⁷²

Som både Catomeris och Mountfort har varit inne på betonar även Perry Nodelman att det finns en makt som vuxna, genom barnlitteratur, kan utöva över barn. Han slår fast att kunskap är makt och att författare av barnböcker, tillika föräldrarna som låter barnen läsa böckerna, bestämmer vilken kunskap som ska föras över till läsarna. Som Said starkt propagerar för nämner Nodelman att orientalisterna (författarna), genom läsarnas ögon, bekräftar Orienten (subjektet för kunskapen).⁷³

⁶⁸ Ibid., s. 37.

⁶⁹ Hergé, *Tintin in the Congo*, San Francisco, CA, Last Gasp, 2002, s. 47.

⁷⁰ Mountfort, 2012, s. 37.

⁷¹ Ibid., s. 43-44.

⁷² Ibid., s. 35.

⁷³ P. Nodelman, ”The Other: Orientalism, Colonialism, and Children’s Literature”, *Children’s Literature Association Quarterly*, Vol. 17, Nr. 1, 1992, s. 31.

Nodelmans artikel behandlar maktförhållandet mellan vuxna och barn och drar hela tiden paralleller till Saids idé om orientalism där barnen hamnar i det utanförskap som vi benämner de ”andra”. Nodelman påpekar att vuxna, precis som orientalister använder kunskapen om Orienten för att rättfärdiga sina intressen, använder sin kunskap om barndomen för att dominera barnen. Vidare menar han att barnlitteratur är dels ett verktyg för denna makt och dels en raffinerad variant av samma sätt att utöva makt över barnen.⁷⁴

Craig Howes har skrivit en artikel där han analyserar spår av orientalism i barnlitteratur om Hawaii och dess historia. Han låter Peter Roops *The Cry of the Conch* representera barnlitteraturen, vilket i sig självklart bäddar för kritik då enbart en bok omöjligen kan representera hela den litteratur som behandlar ämnet i fråga. Men icke desto mindre är det en väl genomförd analys av just *The Cry of the Conch* där Howes identifierar mängder av orientalistiska värderingar. *The Cry of the Conch* publicerades första gången i tidningsmagasinet *Cricket*, 1983, och senare, som en expanderad och reviderad text, som en volym i *Treasury of Children's Hawaiian Stories*, 1984.⁷⁵

Howes återberättar kortfattat historien om en pojke, Kekoa, som, efter att ha övat inför en simhoppstävling, anklagas för att ha kränkt vattnets helighet då hans största utmanare placerat en *Kapu*-käpp i dammen och således gjort den helig och förbjuden att bada i. Kekoa tvingas därmed att fly för sitt liv då hövdingen nu har rätt att offra honom som straff för hans brott. I hans flykt förbi dammen och genom skogen blir han jagad av hövdingens son och krigare och hoppar således, på vinst och förlust, från ett stup när skogen tar slut och krigarna knappar in på honom. Hans hopp är det högsta som någon någonsin har hoppat, vilket ironiskt sett skulle ha gett honom en seger i tävlingen. Han överlever hoppet ned i havet och simmar mot *pu'uhonua* som är en fristad på helig jord. Väl där tas han omhand av en snäll präst som säger att han nu är säker.⁷⁶

Howes menar att det är så mycket som är fel med Roops berättelse att han har svårt hitta någonstans att börja. Han påpekar dock att Roops revideringar inför sin andra publicering av sitt verk avslöjar hur liten förankring till verkligheten hans material har. Howes citerar bl.a en mening ur *Cricket*-versionen av *The Cry of the Conch* där Roop skriver: ”Kekoa slid into the water as easily as a sharp knife slices a ripe mango”⁷⁷. Han noterar att denna mening gjorts om till att i *Treasury of Children's Hawaiian Stories*-volymen istället lyda: ”as easily as a sharp stone knife slices a cooked

⁷⁴ Ibid.

⁷⁵ C. Howes, ”Hawaii Through Western Eyes: Orientalism and Historical Fiction for Children”, *The Lion and the Unicorn*, Vol. 11, Nr. 1, 1987, s. 68, 73, 87.

⁷⁶ Ibid., s. 73-74.

⁷⁷ P. Roop, ”The Cry of the Conch”, *Cricket*, Vol. 10, Nr. 10, 1983, citerad i Howes, 1987, s. 74.

taro”⁷⁸. Howes anser således att Roop lärt sig att invånarna på Hawaiiöarna inte hade varken metallknivar eller mangofruktar innan de kom i kontakt med omvärlden, d.v.s. de kristna kolonialisterna. Vidare påpekar han att det enbart är den hawaiiiska inramningen som särskiljer Roops berättelse från tusentals liknande sagor där den heroiska och unga karaktären tvingas fly från de äldre med onda uppsåt. Dessa berättelser använder sig frekvent av kulturella stereotyper vilket medför att stereotyperna bara växer sig starkare och förevigas.⁷⁹ Vad Howes vill förmedla är att det alltså inte bara är i litteratur om ett eller två geografiska eller kulturella områden som sådan orientalism lyser igenom, den finns överallt.

Dessa stereotyper och framställningar, menar Howes, har konstruerats av de kristna missionärerna för att kunna rättfärdiga sina riktiga intressen där de inhemska och ignoranta människorna skulle lära sig att bli civiliserade så att man till fullo skulle kunna kolonisera och styra över det nya området. Således framställdes Hawaiiis urbefolkning som exotiska, irrationella, barnsliga och ignoranta. Vidare betonar Howes ironin och motsägelsen med dessa stereotypiseringar då, de tidigare nämnda stereotyperna till trots, ledarna i befolkningen på något sätt är diaboliska, listiga och mäktiga.⁸⁰

I sin tolkning av Roops berättelse om Kekoa anser Howes att denne pojke är den perfekta orientalistiska hjälten. Howes menar att *The Cry of the Conch* kan ses som en metafor där den i sammanhanget intelligenta Kekoa omedelbart förstår att han är offer för en konspiration och flyr från irrationaliteten, ondskan och det skenheliga egenintresset som är inbakade i den Hawaiiiska kulturen som ingen förutom *pu'uhonua* (i metaforen den västerländska tron) kan rädda honom från. Howes kommer således fram till att Kekoa's seger inte bara är hans egen, det är också Västerlandets seger över Österlandet och den kristna trons seger över *Kapu*-tron.⁸¹ Slutligen diskuterar Howes betydelsen av att analysera barnböcker som behandlar andra (främmande) kulturer då dessa, med Howes egna ord: ”actually operates comfortably within the Western tradition of ethnocentrism and racism, simply because that tradition itself hands down a legacy of distorted, misrepresentative, and polemical descriptions.”⁸²

⁷⁸ P. Roop, *The Cry of the Conch*, Treasury of Children's Hawaiian Stories, Taiwan, Press Pacifica, 1984, citerad i Howes, 1987, s. 74.

⁷⁹ Howes, 1987, s. 74.

⁸⁰ Ibid., s. 72, 77.

⁸¹ Ibid., s. 79, 82.

⁸² Ibid., s. 83-84.

Avslutningsvis vill jag här, innan vi går vidare till analysen av mitt material, åter påpeka att orientalism är ett fenomen som går att finna i flera olika riktningar, d.v.s. lokalt, västerut och österut likväl som söderut och norrut, samt i vardagliga maktförhållanden mellan t.ex. vuxna och barn. Det är bl.a. det här som jag har försökt att visa genom den tidigare forskningen.

4. Analys och diskussion

Jag vill här, innan jag påbörjar min analys, noga påpeka att min avsikt inte är att hänga ut de olika författarna som orientalisterna. Istället menar jag att de, omedvetet eller medvetet, p.g.a. orientalismens mångåriga inflytande, har blivit verktyg för att sprida orientalistiska värderingar vidare till gemene man. I det här avsnittet ämnar jag därför att analysera hur spår av den orientalistiska paradigmen förs vidare genom dessa författare. Som jag tidigare har nämnt kommer de frågor som jag i min diskursanalys kommer att förhålla mig till vara: Vad är det som framgår i barnlitteraturen?; Hur stärker orientalismen och barnlitteraturförfattarna varandra?; Hur påverkar de enskilda författarna och deras texter den orientalistiska diskursen? Jag har valt att dela upp min analys i två delar varav den första behandlar vad det är som framgår i de två böcker som jag har valt att analysera. I den andra delen, den som jag kallar diskussion, kommer jag att diskutera kring om, och i sådana fall även hur, den enskilda författaren kan påverka orientalismen samt hur den orientalistiska diskursen och författarna stärker varandra.

4.1. Analys — Den svenska barnlitteraturen

Vad är det som framgår i den svenska barnlitteraturen? Vilka stereotyper och värderingar förmedlar Astrid Lindgren och Åke Holmberg genom *Pippi Långstrump i Söderhavet* respektive *Ture Sventon i öknen*? I den här analysdelen avser jag att svara på dessa frågor och ge exempel från böckerna för att på så sätt lägga grunden för den andra delen av analysen där jag behandlar den orientalistiska diskursens inverkan på författarna och hur dessa även i sin tur påverkar diskursen.

4.1.1. *Pippi Långstrump i Söderhavet*⁸³

Böckerna om Pippi Långstrump är populära, inte bara i Sverige utan även i stora delar av världen. *Pippi Långstrump i Söderhavet*, 1948, tillsammans med de andra böckerna om Pippi är bl.a. översatta till över 60 språk.⁸⁴ Jag anser därför, delvis p.g.a. dess popularitet och delvis p.g.a. kontroversen kring just *Pippi Långstrump i Söderhavet*, att det är nödvändigt att behandla denna bok i mitt arbete. Det har i senare publiceringar av *Pippi Långstrump i Söderhavet* lagts till ett

⁸³ A. Lindgren, *Pippi Långstrump i Söderhavet*, Rabén & Sjögren, Stockholm, 2001.

⁸⁴ FAQ - vanliga frågor, [astridlindgren.se](http://www.astridlindgren.se), <http://www.astridlindgren.se/faq>, (hämtad 27 maj 2014).

förord som förklarar att Pippi inte är en flicka av vår tid.⁸⁵ Anledningen till förordet är diskussionen huruvida Pippi bör ses som rasist i dagens samhälle då hon använder ord som ”neger” och att boken visar västerländska värderingar och föreställningar som inte är dagens verklighet.⁸⁶

En vacker dag får Pippi ett brev med massa frimärken fastklustrade. Brevet är från hennes far, Efraim Långstrump, som i brevet skriver att han vill att Pippi ska följa med till Kurrekurreduttön, den ö som herr Långstrump är mäktig ”allhärskare”⁸⁷ över. Han är fast besluten att hans trogna undersåtar ska få träffa deras prinsessa. Således dyker kapten Långstrumps skepp Hoppetossa så småningom upp i hamnen till den lilla staden där Pippi och hennes vänner, Tommy och Annika, bor. Hoppetossa tas emot med pompa, ståt och jubel då många människor hade kommit för att se kungen av Kurrekurreduttön. När det väl är dags att åka tar Pippi med sig Tommy och Annika för att besöka kungariket.⁸⁸ Så en dag, efter många dagar och nätter ombord på Hoppetossa, kommer de fram till Kurrekurreduttön och möts av kung Efraim Långstrums trogna undersåtar som har samlats i viken för att ta emot sin konung. De ropar ”[v]älkommen tillbaka, tjocka, vita hövding!”⁸⁹ och spelar kurrekurredutternas nya nationalsång i vilken de svenska härskarna kommer med buller och bång. När väl Pippi går i land och demonstrerar sin styrka går det ett enormt sus genom kurrekurredutterna vars antal uppgick till 126 människor. Kung Efraim förklarar att ”[d]et är ungefär lagom många undersåtar att ha”⁹⁰ av den enkla anledningen att ”[f]ler kan man inte hålla reda på.”⁹¹ Han visar upp platsen där han flutit iland den gång han hade ramlat av Hoppetossa och upptäckte Kurrekurreduttön, en plats där kurrekurredutterna satt upp en minnessten där det bl.a. står: ”Över det stora, vida havet kom vår tjocka, vita hövding. Här är den plats han flöt iland”⁹². För att fira bjuder kurrekurredutterna upp till fest med ett stort lägerbål på kvällen. På festplatsen har de byggt fyra troner där kung Efraim sitter när han regerar; en tron till kung Efraim, en till prinsessan Pippi och ytterligare två till Tommy och Annika. De sätter sig på plats för att skåda spektaklet när

⁸⁵ C. Tiberg, ”Rasism plockas bort ur barnbok”, *SVT Kultur*, 19 oktober 2011, <http://www.svt.se/kultur/rasism-plockas-bort-ur-barnbok>, (hämtad 13 maj 2014).

⁸⁶ S. Tagesson, ”Forskare: Böckerna om Pippi är rasistiska”, *Aftonbladet*, 7 november 2011, <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article13899222.ab>, (hämtad 13 maj 2014).

⁸⁷ Lindgren, 2001, s. 58.

⁸⁸ *Ibid.*, s. 57-59.

⁸⁹ *Ibid.*, s. 68.

⁹⁰ *Ibid.*, s. 69.

⁹¹ *Ibid.*

⁹² *Ibid.*, s. 70.

kurrekurredutterna dansar runt elden, kung Efraim iklädd kunglig skrud med krona på huvudet, ett halsband gjort av hjärtänder och en bastkjol runt magen, prinsessan Pippi med blommor i håret och ett skynke om magen. Kung Efraim börjar regera av alla krafter då han har varit från dessa bestyr så länge. Kurrekurreduttbarnen kände sig fulla av vördnad när de närmade sig Pippi, Tommy och Annika eftersom de hade vitt skinn vilket de inhemska barnen tyckte ”var mycket finare än svart”⁹³. När de väl kommit fram till Pippi ”kastade de sig allihop på en gång på knä framför henne och böjde pannorna mot marken”⁹⁴ för att visa sin underkastelse. Under kung Efraims regeringstid hade en del av kurrekurredutterna lyckats lära sig lite av det svenska språket, även barnen hade lärt sig en del, ”såsom ’låt bli det där’ och dylikt.”⁹⁵ ”Du vara micke’ fin vit prinsessa”⁹⁶ får Pippi bl.a. höra från en kurrekurreduttisk pojke.⁹⁷

Vad är det som faktiskt framgår i Lindgrens berättelse? Vi får här lära oss att kurrekurredutterna är undersåtar till Efraim Långstrump som av en slump flyter iland på Kurrekurreduttön och blir dess härskare. Varför han blir dyrkad och således härskare får vi aldrig veta. Dock kan vi ana att då kurrekurredutterna fått för sig att vitt skinn är finare än svart och att de förmodligen aldrig hade sett en människa med vit hud tidigare kan spela in. Kanske är det så att läsaren ska förstå att kurrekurredutterna ser den märkliga händelsen som en gudomlig händelse och därför inte ser något annat val än att dyrka denna ”tjocka, vita hövding”. Det går även att uttyda kung Efraims vilja att regera över kurrekurredutterna då han säger att det är ”lagom mycket” med 126 undersåtar och att fler skulle bli svårt att ”hålla reda på”. Han *vill* således hålla reda på sina undersåtar så att de inte gör någonting som han inte skulle godkänna. Detta styrks även utav de svenska ord som kurrekurredutterna har lärt sig. Av alla exempel på svenska ord som går att skriva väljer Lindgren att använda ”låt bli det där, och dylikt”. Detta implicerar att kurrekurredutterna har blivit tillsagda så många gånger om vad de inte får göra att det är dessa ord som har inpräntats. Därmed kan bedömningen göras att kurrekurredutterna behöver en vit härskare som säger vad de får, och inte får, göra. Det är sådan här polarisering av olika människor som Said anser är ett av grundproblemen

⁹³ Ibid., s. 72.

⁹⁴ Ibid.

⁹⁵ Ibid., s. 73.

⁹⁶ Ibid., s. 74.

⁹⁷ Ibid., s. 69-75.

inom orientalismen, det som kategoriserar ”dem” i ett annat fack som inte når upp till ”vår” västerländska standard. Okunniga som ”de” är behöver ”de” således guidning som leder ”dem” rätt.

Utöver den kolonialistiska världssyn som här kan uttydas görs distinktioner mellan vita och svarta, d.v.s. ytterligare kategoriseringar av ”vi” och ”de”. Att det vita skinnet är finare än det svarta har vi redan läst och vidare kan vi läsa att när de kurrekurreduttiska barnen skrattade, gjorde de det ”så att tänderna lyste i deras svarta ansikten.”⁹⁸ Likaså skriver Lindgren att Pippi, Tommy och Annika ”kom överens om att det skulle ha varit mycket bättre med svart skinn, för det såg så lustigt ut med vit sand på svart botten.”⁹⁹ I en spottävling är de kurrekurreduttiska barnen överlägsna de vita barnen, förutom Pippi som är bäst på att spotta, varpå en kurrekurreduttisk pojke fastställer att ”[v]ita barn icke kunna spotta”¹⁰⁰ samtidigt som det klargörs att han inte räknade in Pippi till de vita barnen.¹⁰¹ Förutom att barnen är olika till hudfärg har även kurrekurredutterna en säregenskap att kunna spotta riktigt bra. Att spotta skulle vara en egenskap att skryta med i Tommy och Annikas del av världen är inte troligt, vilket kan läsas mellan raderna i Pippis sarkastiska försvarstal:

”Kan inte vita barn spotta”, sa Pippi. ”Du vet inte, vad du talar om. Det som dom får lära sej i skolorna från första klassen! Längdspottning och höjdsrottning och spottning under språng. Du skulle se Tommy och Annikas fröken, aktare vad hon kan spotta! Hon har tagit första pris i spottning under språng. När hon löper omkring och spottar, så jublar hela stan.”¹⁰²

Kurrekurredutterna skiljer sig alltså inte bara utseendemässigt, de besitter även icke önskvärda egenskaper.

För att vidare analysera vad som skiljer de olika människorna åt finns även ett annat exempel där alla vuxna på ön ger sig av till en annan ö för att jaga vildsvin. I jakten skulle kurrekurreduttkvinnorna användas ”för att skrämman fram grisarna med vilda skrik.”¹⁰³ I det här fallet kan ett par frågor således ställas. Varför skulle just kurrekurreduttkvinnorna skrämman fram grisarna med vilda skrik? Har de en naturlig färdighet för vilda skrik som skrämmer iväg grisar? Hade inte vemsomhelst annars i kung Efraims besättning kunnat gasta sig hes för att skrämman fram grisarna? Svaret kanske är så enkelt att det finns en hierarkisk ordning där de vita är överst på

⁹⁸ Ibid., s. 76.

⁹⁹ Ibid., s. 77.

¹⁰⁰ Ibid., s. 88.

¹⁰¹ Ibid.

¹⁰² Ibid.

¹⁰³ Ibid., s. 78.

skalan och följs av de kurrekurreduktiska männen som vidare har de kurrekurreduktiska kvinnorna under sig o.s.v. Det framgår dock ingen förklaring på detta i Lindgrens bok vilket medför att det endast återstår spekulationer. Med Foucaults regel om olika maktförhållanden i tankarna kan det möjligtvis tänkas att det dåtida västerländska synsättet på maktförhållanden även är inpräntat hos Astrid Lindgren och att hon därför låter de kurrekurreduktiska kvinnorna stå för de vilda skriken. Foucault menar visserligen att maktförhållandena är ömsesidiga. Vad som är ömsesidigt är emellertid inte maktförhållandet mellan en familjs överhuvud och de övriga medlemmarna i familjen utan snarare maktförhållandet mellan överhuvudet i familjen och högre makter såsom staten. Foucault kategoriserar mannen som familjens överhuvud.¹⁰⁴ Med denna hierarkiska ordning fastställd kan vi i Lindgrens berättelse således dra slutsatsen att de kurrekurreduktiska kvinnorna står lägre i skalan än både den högre globala makten (Kung Efraim och de vita besättningsmännen) och den lokala makten (den kurrekurreduktiska mannen) och därför får utföra de simplaste saker, däribland vilda skrik så att de överordnade kan fånga vildsvin.

Hela palmbevuxna Kurrekurreduktön omringas av det blåaste hav man kan tänka sig.¹⁰⁵ Visserligen vimlar det av hajar i havet men det döljer sig även skatter där. Dessa skatter har formen av enorma pärlor som gömmer sig i de pärlmusslor som finns runt om ön. För vilken västerlänning som helst skulle pärlorna innebära en förmögenhet så stor att man skulle kunna dra sig tillbaka utan bekymmer. För kurrekurredukterna, å andra sidan, är pärlorna ingenting mer än kulor att leka med. De har ingen aning om hur mycket pärlorna skulle vara värda i ”de vita människornas länder.”¹⁰⁶ Kung Efraim som däremot förstod värdet av dessa spelkulor brukade ta en näve när han for och handlade.¹⁰⁷ Ironin här är det faktum att kurrekurredukterna ovetandes är ofantligt rika men ändå lever som om de vore fattiga eftersom de inte kan urskilja rikedom när de väl ser på den. Kung Efraim drar nytta av det här och använder pärlorna för eget bruk. Han köper visserligen saker som han tycker att hans undersåtar kan tänkas behöva, ”men på det hela taget ansåg han att hans trogna kurrekurredukt hade det bra som de hade det.”¹⁰⁸ Utöver kurrekurredukternas ignoranta förståelse, kan vi här även läsa och drömma oss bort till den exotiska ön som är så olik vår värld som den kan

¹⁰⁴ Foucault, 1990, s. 99-100.

¹⁰⁵ Lindgren, 2001, s. 68.

¹⁰⁶ Ibid., s. 82.

¹⁰⁷ Ibid.

¹⁰⁸ Ibid.

bli. Det här är den exotiska Orienten som Said menar att man antingen kan önska fly till eller ifrån, troligtvis det tidigare då det både har ett frodigt exotiskt klimat samt en oräknelig förmögenhet.

Dessa pärlor drar självklart även till sig skurkar som också de förstår värdet av pärlorna. Vilka är då dessa oärliga? De är ”svartmuskiga, grova karlar”¹⁰⁹ som ser ut ”som riktiga banditer”¹¹⁰ vilket de självklart är. De hade fått nys om pärlorna en dag när de såg kung Efraim slänga upp några ovanligt stora pärlor på disken och hört honom säga att kurrekurreduktbarnen endast spelade kula med dem. Således bestämmer sig de ”svartmuskiga” männen sig för att lura till sig pärlorna från barnen, om detta inte fungerade så skulle de ta dem med våld, bl.a. genom att slå ihjäl Pippis häst.¹¹¹ De svartmuskiga bandittyper som Catomeris identifierar i bl.a. Elsa Beskows *Tant Grön, Tant Brun och Tant Gredelin*¹¹² uppenbarar sig även i Lindgrens berättelse om Pippi Långstrump och utgör det hot som ger berättelsen lite spänning. De har onda uppsåt och tvekar inte på använda sig av våld då deras list inte räcker till, även fast det bara är barn på ön.

4.1.2. *Ture Sventon i öknen*¹¹³

Privatdetektiv Ture Sventon har genom Åke Holmbergs alla böcker om denne semlaberonde man blivit väldigt berest. Han har besökt London, Paris och Venedig för att nämna några platser. I alla dessa böcker går det att hitta västerländska värderingar och föreställningar, men det är just boken *Ture Sventon i öknen*, från 1949, som i stora delar går att relatera till det som Edward Said kallar orientalism. Mitt stora fokus kommer nu således att ligga på den bok i vilken privatdetektiv Sventon far till ”den gåtfulla världsdelen”¹¹⁴ Asien för att besöka sin vän och hitta ett stulet kylskåp.

Ture Sventon bestämmer sig, efter att ha fått en inbjudan från sin vän Omar i Arabiska öknen, för att ta välbehövlig semester och fara till Omars oas i öknen.¹¹⁵ Således börjar han planera för hur han ska kunna ta med sig tillräckligt med semlor, för i öknen torde nog inte finnas semlor

¹⁰⁹ Ibid., s. 89.

¹¹⁰ Ibid.

¹¹¹ Ibid., s. 89, 95, 101.

¹¹² Catomeris, 2005, s. 20-21.

¹¹³ Å. Holmberg, *Ture Sventon i öknen*, 6. uppl., Rabén & Sjögren, Stockholm, 2008.

¹¹⁴ Ibid., s.21.

¹¹⁵ Ibid., s. 16, 18.

överhuvudtaget vilket kan ses ”det mest gåtfulla i hela den gåtfulla världsdelen.”¹¹⁶ Han besöker därför kylskåpsingenjör Hjortron för att rådgöra om vilken storlek han bör ha på sitt transportabla kylskåp. Inget kylskåp passar Sventons behov då de kylskåp som går att bära är för små och de som har tillräckligt med plats är för otympliga och tunga. Således avslöjar Hjortron hans senaste revolutionerande uppfinning, ett kylskåp som krymper det som sätts in i kylskåpet. Detta innebär att Sventon utan problem kan ta med sig hundratals semlor på sin resa. Hjortron uttrycker sin oro över att någon vill stjäla hans uppfinning. Sventon erbjuder sig därför att skydda uppfinningen genom att låna med sig den på sin resa.¹¹⁷

Sventon hinner dock inte mer än att gå till sitt kontor där han fyller kylskåpet med semlor för att sedan lämna den hos sin sekreterare innan det som inte får ske händer. Efter att ha letat efter en lämplig solhatt och en arabisk grammofonkurs, genom vilken ”man på några få timmar”¹¹⁸ kunde ”lära sig tala arabiska flytande”¹¹⁹, kommer han tillbaka och upptäcker att kylskåpet är stulet.¹²⁰ Han tar upp jakten på kylskåpstjuven som av en händelse också ger sig av mot Arabiska öknen. Han tar även med sig Hjortrons två barn på sin flygande matta, som han en gång i tiden har köpt av sin vän Omar,¹²¹ och ger sig av mot öknen.¹²² Under flygturen äter de semlor och studerar den arabiska grammofonkursen där de bl.a. lär sig ett par ”nyttiga meningar: Rykta kamelen bättre, Ali! — När avgår nästa karavan till Medina?”¹²³ Till slut kommer de fram till sin destination. Väl där ”stod en lång man med orientaliskt utseende. Hans ögon var svarta som natten.”¹²⁴ Denne orientaliska man är Sventons vän Omar med vilken Sventon nu kunde samtala på flytande arabiska.¹²⁵

¹¹⁶ Ibid., s.21.

¹¹⁷ Ibid., s. 21-26, 40-41, 49.

¹¹⁸ Ibid., s. 55.

¹¹⁹ Ibid.

¹²⁰ Ibid., s. 53-55.

¹²¹ Å. Holmberg, *Ture Sventon privatdetektiv*, 9 uppl., Rabén & Sjögren, Stockholm, 2007, s. 51.

¹²² Holmberg, 2008, s. 60-61.

¹²³ Ibid., s. 65.

¹²⁴ Ibid., s. 69-70.

¹²⁵ Ibid., s. 70.

Det visar sig, efter att de har samtalat en stund, att en av Omars kameler har blivit stulen av samma tjuv som Sventon var på jakt efter. De ger sig av till staden Djof för att påbörja spaningsarbetet.¹²⁶ Att Djof är en annorlunda stad beskrivs av Holmberg på detta sätt:

I de orientaliska städerna råder alltid ett livligt folkliv. Det vimlar mer i en orientalisk stad än i andra städer. Det vimlar av promenerande, vattenförsäljare, melonförsäljare, apelsinförsäljare, barn, kameler, beduiner, kärror, pastejbagare, hundar, mattvävare, katter, skrivare, fakirer, åsnor samt getter. [...] [D]är rådde ett fruktansvärt vimmel och stoj och skrik.¹²⁷

De går runt i staden och frågar om det är någon som har sett den västerländska kylskåps- och kameltjuven varpå en beduin pekar på Sventon, som ju är västerlänning, och menar att det var honom de letade efter. Omar tillrättavisar den ”envisa och larviga beduinen”¹²⁸. De frågade också en fakir som satt på spikar om denne hade sett något men han ”kunde inte svara, därför att han just hade stuckit en kniv genom tungan”¹²⁹. Samtidigt som de letar efter tjuven så tillfångatas barnen som Sventon har ansvar för. Det visar sig snart att tjuven är Sventons fiende nummer ett, Vilhelm Vessla, vilken är fullständigt omöjlig att lyckas fånga.¹³⁰ Denne Vessla är i maskopi med en av stadens pastejbagare i vilkens källare barnen Hjortron, kamelen och kylskåpet finns.¹³¹ Källaren vaktas dock av en ”jättelik arab”¹³² som ”hade muskler som en brottare”¹³³ och ”en lång, krokig dolk instucken i sitt röda skärp.”¹³⁴

Det krävs list för att frita barnen, kamelen och kylskåpet. Således lurar Sventon och Omar pastejbagaren till att anställa de två som degblandare respektive springgosse. Pastejbagaren bemöter för övrigt genomgående sina kunder genom att skrikande fråga vad det är de vill. En del av Sventons plan går ut på att utnyttja den jättelika vaktens vidskepelse och rädsla för svarta katter. Så fort han får chansen berättar han om en dröm där pastejbagaren bakat in en mikroskopisk svart katt som, när pastejen skars itu, växte och blev allt större. Trots Sventons mardrömshistoria så blir

¹²⁶ Ibid., s. 74-77,

¹²⁷ Ibid., s. 79-80.

¹²⁸ Ibid., s. 84.

¹²⁹ Ibid.

¹³⁰ Ibid., s. 52.

¹³¹ Ibid., s. 86-88, 93-95.

¹³² Ibid., s. 94.

¹³³ Ibid.

¹³⁴ Ibid.

vakten så pass hungrig att han inte kan motstå frestelsen att gå och hämta en pastej. Han skär itu pajen och väl därinne ser han en svart sak växa och bli till en katt. Han blir givetvis livrädd och rusar ut så fort han kan. Sventon hade använt sin list och placerat katten i kylskåpet som krympte djuret till den mån att Sventon kunde baka in det i pastejen.¹³⁵ Således är fallet löst och allting gott.

Vad är det som faktiskt framgår i Holmbergs berättelse? Orienten framställs i den här berättelsen som en gåtfull och mystisk plats där allt är möjligt. Genom att beskriva Orienten kan den således hanteras,¹³⁶ vilket Holmberg genomgående gör i boken. Likaså framstår både arabisk kultur och dess språk som simpelt då västerlänningar endast på ett par timmar kan lära sig att tala och förstå arabiska till den mån att de inhemska invånarna inte kan höra att det inte är modersmålet, som exempel kan nämnas att Sventon och barnen Hjortron talar arabiska under resan och kan med förklädning tas för att vara inhemska. De fraser som de dessutom får lära sig karakteriseras av nedlåtenhet. Precis som i *Pippi Långstrump i Söderhavet* är de negativt betingade meningar som är menade att tillrättavisa orientalen, att han måste rykta kamelen bättre, eller nedvärdera dess utveckling, i stället för bussförbindelser eller liknande får vi här lära oss att det avgår karavaner till bestämda platser enligt tidtabeller. De personer som är bosatta i den gåtfulla världen är mystiska även de, t.ex. Sventons orientalske vän Omar som har oläsliga nattsvarta ögon. Jag vill här knyta an till Saids tes om att sådana här framställningar och föreställningar starkt präglas av författarens egen ståndpunkt.¹³⁷ Således kan slutsatsen dras att dessa illustrationer är Holmbergs egna uppfattningar om den värld han beskriver. Holmbergs ståndpunkt är alltså att de orientaliska städerna är livligare än de västerländska och att människorna i dem för ett hemskt oväsen. Vidare bestämmer han även vilka människor det är som rör sig i dessa städer och vilka yrken dessa människor har; mattvävare som har kunskapen att väva mystiska flygande mattor, fakirer som även de besitter mystiska krafter samt melonförsäljare då dessa frukter är orientaliska och inte lika vanliga i Västerlandet (kom här ihåg att boken är skriven 1949). Holmberg bjuder på stereotyper som är hans verklighet.

På tal om stereotyper vill jag här även presentera Holmbergs omskrivning av visan *Mors lilla Olle* som i boken spelas i arabisk radio: ”Fars lille Ali i öknen gick, sandkorn i håret och solsken i blick.”¹³⁸ Mor har blivit far, Olle har blivit Ali, skog blir till öken och rosor på kind blir till

¹³⁵ Ibid., s. 83, 119-120, 131.

¹³⁶ Said, 2000, s. 66-67.

¹³⁷ Ibid., s. 409-410.

¹³⁸ Holmberg, 2008, s. 104.

sandkorn i hår. Hur bör Holmbergs omskrivning av en klassisk svensk visa egentligen tolkas? Said diskuterar bl.a. generaliseringar som syftar till att dela upp olika sorters människor. Holmbergs visa är ett bra exempel på hur en av ”oss” (Olle) blir till en av ”dem” (Ali). Som Said har påpekat tenderar orientalen och Orienten att spegla västerlänningen och Västerlandets motsatser.¹³⁹ I det här fallet beskrivs Ali och hans omgivning som orientalisk vilket medför att Olle framställs än mer västerländsk och polariseringen av ”oss” och ”dem” är ett faktum.

Utöver de självklara stereotyperna som jag nämner ovan framkommer det orientalistiska värderingar kring den smartare och bättre västerlänningen i kontrast till den opålitlige inhemska orientalen. Omar litar fullständigt på att pastejbagaren är hederlig medan Sventon är mer misstänksam. Det visar sig att Sventon hade rätt intuition då det kommer fram att pastejbagaren är ytterst ohederlig och inte tvekar på att kidnappa vare sig barn eller kameler. Inte är pastejbagaren eller hans medarbetare särskilt klipska och Sventon kan utan problem utmanövrera dem med sin västerländska list. Vidare ska även nämnas att barnen Hjortron överlistar deras kidnappare genom att montera bort kylskåpseemblemet och baka in det i den pastej som Sventon och Omar äter till frukost, vilket innebär att Sventon förstår att kylskåpet finns hos pastejbagaren.¹⁴⁰ Således är det underförstått att även västerländska barn är rationellare och klipskare och bättre på att tänka ut idéer som kan hjälpa i en utsatt situation. Jag vill här också likna Sventons orientalske vän Omar med Kekoa i Roops *The Cry of the Conch* som enligt Craig Howes är den perfekta orientalistiska hjälten. Vilka likheter har dessa två hjältar? Omar bor visserligen i Orienten men har kontakter i Västerlandet och har varit där flertalet gånger och är således bekant med västerländska värderingar. Han inser att den hederlige pastejbagaren är allt annat än hederlig, vilket inga andra orientaler ännu har upptäckt då pastejbagaren ”Muhammed på Karavangatan ansågs vara den allra skickligaste och hederligaste.”¹⁴¹ Omar har orientaliska drag som karaktäriserar honom, däribland hans mörka ögon som i andra böcker om Ture Sventon även beskrivs som ”outgrundliga som den orientaliska natten.”¹⁴² Trots dessa drag är Omar som sagt bekant med Västerlandet och talar även dess språk vilket inte övriga orientaler i Holmbergs Orienten verkar göra, vilket tyder på att Omar är mer bildad än den genomsnittliga araben i Holmbergs värld. Han har även goda orientaliska

¹³⁹ Said, 2000, s. 119-120.

¹⁴⁰ Holmberg, 2008, s. 81, 90-93, 105.

¹⁴¹ Ibid., s. 81.

¹⁴² Å. Holmberg, *Ture Sventon i Paris*, 4 uppl., Rabén & Sjögren, Stockholm, 1979, s. 59.

säregenskaper, såsom ”orientaliskt lugn”¹⁴³. Han vet också hur han ska föra sig med folk, bugar, är artig, lojal och ställer inte till med några problem.¹⁴⁴ Det är Omar som, när barnen försvinner, istället för att inte veta vad som bör göras, visar rationellt tänkande och föreslår att de ska fråga efter barnen när de ändå frågar efter kylskåpstjuven och vidare föreslår han att de ska gå tillbaka till pastejbagaren där de tidigare hade varit då det kunde tänkas att barnen gått tillbaka dit. Det är även Omar som upptäcker jobbannonserna, och påpekar detta för Sventon, som leder till att de kan överlista berättelsens skurkar.¹⁴⁵ Howes anser i sin artikel att huvudpersonen i *The Cry of the Conch*, Kekoa, är rationaliteten som flyr från det irrationella, ondskefulla och skenheliga egenintresset som hans kultur besitter.¹⁴⁶ Vad jag vill betona här är således det faktum att Omar i Åke Holmbergs *Ture Sventon i öknen* hjälper Sventon att bekämpa de ondskefulla araberna (Omars landsmän) och deras skenhelighet och därmed, likt Kekoa, till viss mån överger sin kulturs värderingar för att istället söka sig mot de västerländska normerna. Detta styrks även i *Ture Sventon i Stockholm* där Omar läser om det västerländska firandet av julen och p.g.a. av sin nyfikenhet beger sig till Stockholm för att ta del av denna tradition som inte finns i hans egen kultur.¹⁴⁷ Omar besitter alltså en lust att upptäcka världen. En egenskap som han delar med de västerländska människorna som törstar efter kunskap om Orienten och dess kultur, bl.a. efter att ha läst reseskildringar om det främmande och exotiska Orienten.¹⁴⁸ Således kan vi här diskutera huruvida Omar, likt kineserna i Hergés *Blå Lotus*,¹⁴⁹ neutraliseras för att västerländska personer lättare ska kunna känna tillhörighet med Omars karaktär.

4.2. Diskussion — Diskursen orientalism

I detta avsnitt ämnar jag att diskutera till i vilken mån Lindgren och Holmberg har påverkats av och påverkar den orientalistiska diskursen. Jag kommer här att gå in på hur en vida populär författare kan påverka diskursen — självklart inte hela orientalismen då den är uppbyggd av mer än bara

¹⁴³ Holmberg, 2008, s. 72.

¹⁴⁴ Ibid., s. 70, 72-73, 87, 91, 96.

¹⁴⁵ Ibid., s. 95-96.

¹⁴⁶ Howes, 1987, 83-84.

¹⁴⁷ Å. Holmberg, *Ture Sventon i Stockholm*, En bok för alla, Stockholm, 2005, s. 35, 63-67.

¹⁴⁸ Said, 2000, s. 210.

¹⁴⁹ Mountfort, 2012, s. 40-41.

litteratur men likväl den tråd i diskursen som består av litteratur. Jag tänker mig orientalism som en muskel bestående av ett flertal muskelfibrer där varje muskelfiber bidrar till muskelns styrka. Det jag har sökt att analysera i mitt arbete är endast en del av en sådan muskelfiber — barnlitteraturen.

Lindgrens och Holmbergs böcker är måhända inte tillräckligt starka för att påverka hela den orientalistiska diskursen men de bidrar till den stora mängden som tillsammans formar den. Däremot inom muskelfibern svensk barnlitteratur hävdar jag ändå att de, tack vare deras popularitet, kan påverka till stor del. Med tanke på bl.a. Astrid Lindgrens status som barnboksförfattarinna — hennes böcker har sålts i cirka 150 miljoner exemplar¹⁵⁰ — och den ovan analyserade boken om Pippi Långstrump och hennes vistelse på Kurrekurreduttön kan det diskuteras till vilken mån hon påverkar och lär sina läsare. Foucault och Said är oense huruvida en text eller författare kan påverka en hel diskurs. Jag väljer att följa Suids spår och anser att en författare kan påverka en diskurs i förhållande till hur erkänd denna författare är och till hur många människor dess texter når ut till.¹⁵¹ Antag att en person, kanske en student som vill prova lyckan, säger till sig själv att denne ska skriva en barnbok. Varifrån kommer den personens idéer och värderingar som fyller den möjliga barnboken? Troligtvis kommer personen att ha de barnböcker som denne har läst i sin barndom i tankarna. Således kan de värderingar och framställningar i dessa böcker som förts över till vår nya författare komma att avspeglas även i dennes egen bok. Även om den nya författaren aldrig slår igenom och blir erkänd kanske det finns andra författare som blir det. Därmed skulle jag vilja säga att en otroligt populär författare kan modifiera en diskurs. Som Said skriver: ”När allt kommer omkring är orientalismen ett system för att citera verk och författare.”¹⁵² Vad gäller barnlitteratur citeras inte verk och författare på samma sätt som i forskning, men principen är densamma — författare har lärt sig att något är på ett visst sätt och för således dessa idéer vidare till andra generationer av författare som eventuellt påverkas. Vad jag menar är att orientalismen därmed göder sig själv och rotar sig i nya generationer. Den orientalistiska diskursen finns inte bara synlig genom verk där där författare citerar vad en annan författare anser, den finns även dold i de idéer och framställningar som reflekteras i stort sett allt från skrifter och media till det sätt vi för oss med vänner respektive främlingar. Jag anser att en människas formas genom hela livet. Således kan denne ändra sin individuella världssyn ett antal gånger och utvecklas åt både sämre och bättre håll. Däremot tror jag att en värderingsgrund läggs redan i ung ålder, bl.a. genom föräldrars och vänner

¹⁵⁰ FAQ - *vanliga frågor*, [astridlindgren.se](http://www.astridlindgren.se), <http://www.astridlindgren.se/faq>, (hämtad 23 maj 2014).

¹⁵¹ Said, 2000, s. 92.

¹⁵² Ibid.

attityder till situationer, men också genom den litteratur som unga barn läser. Därför anser jag att en mycket erkänd och populär barnlitteraturförfattare kan påverka den orientalistiska diskursen.

Kan Lindgrens och Holmbergs berättelser tolkas som sakkunniga och således ge upphov till att stärka den påhittade verkligheten? Det kan vara så att de barn som läser dessa böcker tar till sig den förmedlade informationen som verklighet och tror att världen är som den beskrivs i de två författarnas verk.¹⁵³ Kunskap är makt och barnlitteraturen är ett verktyg genom vilken kunskapen förmedlas. Som Perry Nodelman påpekar, bekräftar författarna kunskapsfältet genom läsarnas ögon.¹⁵⁴ Dessa verk får dessutom mer tyngd och prestige ju fler läsarna blir.¹⁵⁵ På så sätt har författarna ett stort inflytande över läsarnas lärande. Således kan det därför konstateras att de två böckerna stärker diskursen och vi kan istället diskutera till vilken mån dessa verk stärker den. Holmbergs riktiga förbrytare i *Ture Sventon i öknen* är den västerländske Vessla, en filur som är otroligt hal och lömsk. Det berättas däremot inte mycket om Vessla, enbart några enstaka gånger dyker han upp fysiskt i berättelsens narrativ.¹⁵⁶ Holmberg väljer därmed att beskriva och ge en bild av de främmande som är onda. Vi får istället lära känna pastejbagaren och degblandaren samt deras attribut och sätt att vara, d.v.s. en gapig, lömsk och ohederlig pastejbagare samt en gigantisk arab som är rädd för katter. På så sätt lyfter han fram den orientaliska lömskheten och orationella rädslan framför den västerländska, vilket förs vidare genom hans läsare.

Hur har då orientalismen påverkat författarna? Både Lindgren och Holmberg föddes 1907 och levde till 2002¹⁵⁷ respektive 1991¹⁵⁸. De båda författarna var med om både första och andra världskriget och därmed kan de ha tagit till sig av de värderingar och föreställningar som utvecklades i relation med de ideologier som växte fram under dessa tider. Genom litteratur, dagstidningar, allmän opinion och rädsla för det främmande bör det ha varit så att Lindgren och Holmberg påverkades av dessa diskursinstrument och därmed ha formats efter den samtida världssynen. Exempelvis kunde det i dagstidningen Aftonbladet år 1937 finnas artiklar i stil med att ökad nativitet i landet låg högt upp på agendan vilket skulle inge ”gott hopp om den svenska

¹⁵³ Ibid., s. 181.

¹⁵⁴ Nodelman, 1992, s. 31.

¹⁵⁵ Said, 2000, s. 181.

¹⁵⁶ Holmberg, 2008, s. 99.

¹⁵⁷ *Översiktlig biografi över Astrid Lindgren – viktiga årtal*, [astridlindgren.se](http://www.astridlindgren.se/sites/default/files/Astridlindgrenbiografi.pdf), <http://www.astridlindgren.se/sites/default/files/Astridlindgrenbiografi.pdf>, (hämtad 21 maj 2014).

¹⁵⁸ Holmberg, 2005, s. 124.

folkstammens tillväxt.”¹⁵⁹ Således cirkulerade det tankar kring vikten av en renrasig nation vilka kan ha haft inverkan även på Lindgrens och Holmbergs verk. Det står också att läsa att människor i europeiskt styrda kolonier i bl.a. Asien inte höll samma intellektuella standard som västervärlden och kallades följaktligen för ”[d]e efterblivna kolonifolken”¹⁶⁰. Det här är ett par exempel på vilka värderingar som överförs till den samtida svenska befolkningen. Som jag har nämnt tidigare utgår de framställningar och värderingar som går att finna i Lindgrens och Holmbergs böcker från deras egna ståndpunkter om hur verkligheten ser ut. Jag anser att likt författarna, genom läsarnas ögon, bekräftar den allmänna bilden av hur någonting främmande ser ut, så bekräftar de även, både för sig själva och för sina läsare, sina egna värderingar och uppfattningar av världen genom att skriva ned dem. Orientalismen göder som sagt sig själv, bl.a. genom författare som i sina verk berättar, och på så sätt även undervisar, om det främmande och exotiska.¹⁶¹ Det är just därför som det är så viktigt att kritiskt läsa denna litteratur och förstå vad det står i den, d.v.s. vad som förmedlas både direkt och mellan raderna.

Till sist vill jag understryka att jag inte förespråkar att dessa böcker på något sätt bör skrivas om. Skulle de revideras så revideras även historien. Vad jag menar är att dessa böcker istället bör läsas som verk från en annan tid då världssynen och värderingarna såg annorlunda ut. Genom att revidera dessa värderingar så raderas även en del av historien vilket, enligt min åsikt, skulle innebära att begreppet ”lära av sina misstag” skulle mista sin innebörd då misstagen raderas ur historien. Böckerna bör därför läsas som historiska artefakter där barnen får lära sig hur människor såg på andra människor förr. Läses de som enbart böcker för nöjes skull, anser jag, att de kan projicera dessa värderingar till de barn som läser böckerna och därmed lägger en värderingsgrund som egentligen är från en annan tid. Således kommer dessa värderingar att leva vidare och kanske till och med fortsätta att växa.

¹⁵⁹ ”Ökad nativitet med goda tiderna.” *Aftonbladet*, 21 september 1937, s. 14.

¹⁶⁰ ”Landet som ler”, *Aftonbladet*, 21 september 1937, s. 18.

¹⁶¹ Said, 2000, s. 66-67.

5. Sammanfattning

I det här arbetet har mitt mål varit att presentera och analysera innehållet i två populära barnböcker, Astrid Lindgrens *Pippi Långstrump i Söderhavet* och Åke Holmbergs *Ture Sventon i öknen*, för att visa på hur den orientalistiska diskursen går att finna även där. Jag har också fört en diskussion om hur orientalismen, genom Lindgren och Holmberg, fortsätter att produceras och fastställas genom barnlitteraturen. Genom min analys har jag kommit fram till att det som tydligt syns framförallt är stereotyper och karakteriseringar av det, för västervärlden, främmande. Däremot finns det även dolda värderingar, såsom europariserade orientaler i form av t.ex. Ture Sventons orientalistiske vän Omar. Dessa värderingar blir först tydliga när subjektet (Omar) sätts i kontrast mot sin ursprungliga miljö (Orienten). Omar är i berättelsen en god oriental som bekämpar sin ursprungliga miljö. Han är alltså en blandning av oriental och europé vilket gör det lättare för den europeiska läsaren att känna tillhörighet med honom. Således kan det konstateras att en europarisering gör Omar till en bättre människa. Det är alltså här som de dolda värderingarna blir synliga; att västerlänningar står högre än orientaler.

Vidare har jag kommit fram till att den enskilda författaren inte är tillräckligt stark för att kunna påverka hela den orientalistiska diskursen. Däremot kan en populär barnboksförfattare till viss mån påverka den tråd av den orientalistiska diskursen som är barnlitteratur och på så sätt *stärka* diskursen i fråga. För att vidareutveckla menar jag att en författare snarare kan stärka orientalismen än att påverka den åt något håll. Tillsammans kan den orientalistiska diskursens trådar däremot påverka diskursen. Orientalismen stärker ständigt sig själv genom att forma författarna utifrån, d.v.s. inte enbart genom litteratur utan snarare genom hela den kultur som författarna lever i. Den orientalistiska diskursen bekräftas således i författarnas verk och på så sätt stärker de ständigt varandra. Av den anledningen har jag kommit fram till att barnlitteraturen, istället för att revidera den och inte lära ut hur världssynen en gång har sett ut, bör läsas för vad de är, historisk litteratur som avslöjar dåtida värderingar och föreställningar. Jag är av den åsikten att om ett barn själv läser dessa böcker med hjärnan som ett blankt papper, utan att någon förklarar det faktum att dessa värderingar är föråldrade, riskerar de att suga åt sig bl.a. orientalistiska värderingar om vilka som är bättre och sämre i världen.

Referenser

Bergström, Göran & Boréus, Kristina (red.), *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, 3., [utök.] uppl., Studentlitteratur, Lund, 2012.

Catomeris, Christian, ”’Svartmuskiga bandittyper’ — svenskarna och det mörka håret” i Moa Matthis (red.), *Orientalism på svenska*, Ordfront, Stockholm, 2005, s. 20-55.

FAQ - vanliga frågor, [astridlindgren.se](http://www.astridlindgren.se), <http://www.astridlindgren.se/faq>, (hämtad 23 maj 2014).

Folkbiblioteken i Lund, <http://biblioteksportalen.lund.se/web/arena/welcome;jsessionid=14DFA01BFBEBFA4F63FB9A2FC07D0448>, (hämtad 12 maj 2014).

Foucault, Michel, *Diskursens ordning: installationsföreläsning vid Collège de France den 2 december 1970*, B. Östlings bokförl. Symposion, Stockholm, 1993.

Foucault, Michel, *The History of Sexuality. Vol. 1: An Introduction*, Random House, Inc., New York, 1990.

Foucault, Michel, *Vetandets Arkeologi*, [Ny utg.], Arkiv, Lund, 2002.

Foucault, Michel, *Övervakning och Straff: Fängelsets födelse*, Arkiv, Lund, 1987.

Gunneberg, Gabrielle, ”Kulturhuset backar om Tintin”, *Svenska Dagbladet*, 25 september 2012, http://www.svd.se/kultur/kulturhuset-backar-om-tintin_7527476.svd, (hämtad 5 maj 2014).

Hergé, *Tintin in the Congo*, San Francisco, CA, Last Gasp, 2002.

Holmberg, Åke, *Ture Sventon i Paris*, 4 uppl., Rabén & Sjögren, Stockholm, 1979.

Holmberg, Åke, *Ture Sventon i Stockholm*, En bok för alla, Stockholm, 2005.

- Holmberg, Åke, *Ture Sventon i öknen*, 6. uppl., Rabén & Sjögren, Stockholm, 2008.
- Holmberg, Åke, *Ture Sventon privatdetektiv*, 9 uppl., Rabén & Sjögren, Stockholm, 2007.
- Howes, Craig, "Hawaii Through Western Eyes: Orientalism and Historical Fiction for Children", *The Lion and the Unicorn*, Vol. 11, Nr. 1, 1987, s. 68-87.
- Irwin, Robert, "A thousand and One Nights at the Movies", *Middle Eastern Studies*, Vol. 7, Nr. 2, 2004, s. 223-233.
- Irwin, Robert, *For Lust of Knowing: The Orientalists and their Enemies*, Penguin Books Ltd, London, 2007.
- Khawaja, Irfan, "Essentialism, Consistency and Islam: A Critique of Edward Said's *Orientalism*", *Israel Affairs*, Vol. 13, Nr. 4, 2007, s. 698-713.
- "Landet som ler", *Aftonbladet*, 21 september 1937, s. 18.
- Lindgren, Astrid, *Pippi Långstrump i Söderhavet*, Rabén & Sjögren, Stockholm, 2001.
- Mellgren, Fredrik, "Tintin utrensad från bibliotek", *Svenska Dagbladet*, 25 september 2012, http://www.svd.se/kultur/tintin-utrensad-fran-bibliotek_7526568.svd, (hämtad 5 maj 2014).
- Mountfort, Paul, "'Yellow skin, black hair ... Careful, Tintin': Hergé and Orientalism", *Australasian Journal of Popular Culture*, Vol. 1, Nr. 1, 2012, s. 33-49.
- Neumann, Iver B., *Mening, materialitet, makt: En introduktion till diskursanalys*, Studentlitteratur, Lund, 2003.
- Nodelman, Perry, "The Other: Orientalism, Colonialism, and Children's Literature", *Children's Literature Association Quarterly*, Vol. 17, Nr. 1, 1992, s. 29-35.
- Said, Edward W., *Orientalism*, [Ny utg.], Ordfront, Stockholm, 2000.

Said, Edward W., "Orientalism, An Afterword", *Raritan*, Vol. 14, No. 4, 1995.

Svartmuskig, Nationalencyklopedin, <http://www.ne.se/sve/svartmuskig>, (hämtad 3 maj 2014).

Tagesson, Sofi, "Forskare: Böckerna om Pippi är rasistiska", *Aftonbladet*, 7 november 2011, <http://www.aftonbladet.se/nyheter/article13899222.ab>, (hämtad 13 maj 2014).

Tiberg, Cecilia, "Rasism plockas bort ur barnbok", *SVT Kultur*, 19 oktober 2011, <http://www.svt.se/kultur/rasism-plockas-bort-ur-barnbok>, (hämtad 13 maj 2014).

"Tintin in the dock", *The Guardian*, 30 januari 1999, <http://www.theguardian.com/theguardian/1999/jan/30/weekend7.weekend14>, (hämtad 5 maj 2014).

Varisco, Daniel Martin., *Reading Orientalism: Said and the unsaid*, University of Washington Press, Seattle, Wash., 2008.

Åberg, Anna, "Tintin kan förbjudas i hemlandet Belgien", *Dagens Nyheter*, 28 april 2010, <http://www.dn.se/dnbok/tintin-kan-forbjudas-i-hemlandet-belgien/>, (hämtad 5 maj 2014).

"Ökad nativitet med goda tiderna." *Aftonbladet*, 21 september 1937, s. 14.

Översiktlig biografi över Astrid Lindgren — viktiga årtal, [astridlindgren.se](http://www.astridlindgren.se), <http://www.astridlindgren.se/sites/default/files/Astridlindgrenbiografi.pdf>, (hämtad 21 maj 2014).